

SZOVÁTA-FÜRDŐ TÖRTÉNETE

Szováta fürdő, amely hírnevet és új jövedelmi forrást biztosított a helységnek, a Kiscseresznyés-hegy lejtőin alakult ki, az Aranybányapatak völgyében, amelynek egykori medrét a mai főtca foglalja el. Ez a terület biztosította a szükséges feltételeket, gyógytényezőket: a sóhegyek melletti helioterмикus sóstavakat és környezetükben a gazdag erdőket, a tiszta, sós levegőt.

Annak ellenére, hogy a sósvizeket fürdőzésre használták már évszázadokkal korábban is, ¹ Hunfalvy János: A magyar birodalom természeti viszonyainak leírása. Pest. 1864. II. 128-129. * a szováta gyógyvizeket első ízben csak 1769-ben említik. Halmágyi István naplójából tudunk a maroszcéki Szováta "... híres vizeiről és forrásairól, hol hüléses lábait kúrálgatta". ² Bányai János: A Székelyföld természeti kincsei és csodás ritkaságai. Megjelent a Székelység mellékleteként. Odorhei. I. 1938. 102. * A vizek csodás tulajdonságai másoknak is feltűnnek, 1780-ban Johann Fichtel említi, hogy a szováta tavak "... nem fagnak be és nyáron a meleg és a napfény mellett olyan melegek, mint egy közepes forró kénes fürdő". Felismeri, hogy a tavak nem állandóak, mint írja nem messze Parajdtól egy sós tó gátja elszakadt s belefolyt a Küküllőbe, minek következtében a halak kihaltak.

A fürdő a XIX. század elején már helyi jelentőségűvé válik, főleg a maroszcékiek, a környező falvak lakósaí keresik fel. Orbán Balázs szívesen emlékezik vissza a szováta sóhegyekkel, tavakkal kapcsolatos gyerekkori élményeire, melyeket könyve megírásakor újabb ismeretekkel egészített ki: "... de ki visszariad a fáradságos havasi úttól, az Szováta közvetlen közelében is találhat oly nevezetes természeti túnevényekre, minőknek Európában nincsen párja, ezek pedig a falutól rövid negyedórára eső Sóhegyek. A világközlekedéstől számításszerűleg elzárt Királyhágón inneni része hazánknak a természet soknemű áldásai mellett oly sódús, hogy annak e földön hason párját nem tudjuk feltalálni, párluzamosan futó, északról délnek irányuló két ropant sótelep futja át ez országrészt ... A Szováta vize jobb oldalán egy annak színvonalá fölé 208 lábnyira emelkedő 940 öl hosszú, 314 öl széles (295.160 négyszögöl területű) hegy emelkedik ki, hegy, mely egészen tömör kősből áll, itt van e ropant sőtömegnek göbe, honnan különböző irányban a sóképletek ágazatai kiindulnak, itt van felhalmozva az emberi, úgymint állati és növényi életre egyaránt nélkülözhetetlen adománya a természetnek, oly nagy mennyiségben, oly ropant halmazban, hogy fél Európát lehetne vele ellátni, de azon szerencsétlen politikai balfogás által, mely szabadságra vágyó népünket tervszerű kiszegényítéssel akarta a szolgaság jármába hajtani, bérces

kis hazánk el lévén zárva a világkereskedelmi egybekötötetéstől, ott hever e roppant kincsforrás, s Erdély az anyatermeszetnek annyi felhalmozott áldása mellett alig termel annyi sót, mennyi a belfogyasztásra elégséges. Csak négy sóakna van jelenleg kismérvű művelet alatt, a többi s azzal a szovátai sóbércek is ott hevernek használatlanul, ... Ezen sóhegy pedig mozgó, naponta átídomuló sajátos talaj, mely átalakulást leginkább némely csermely eszközli, mert ezeknek vize betűnik (beszivárog) a sóhegy keleti részén, s azon átszűrődve, déli alján szökell ki a földből. Miként a vizek aláássák, kinyalják a hegy keblét, akként omladozik, süllyedez annak felülete, a tetőkön lévő földrétegbe fák kapaszkodnak, az oldalakon törökbúzáttal mivel a szorgalmas székely, de ím egy napon hiába keresi földjét, mely táplálta, hiába az erdőt, melynek árnyékában munka után fáradtan annyiszor megpihent, eltűnt az, elnyelte a föld, helyén pedig roppant örvény vagy szép tó támadott, vagy varázsszerűleg előállott sósziklák meredeznek fel. Hol van az a két roppant tó, mely bár egymás közelében volt, egyiknek vize jéghideg, míg a másiknak vize (csak 1 1/2 lábnyira is a vízfelület alatt) égető meleg volt, s melyben annyit fürödtem én is gyermekkoromban? Elfakadtak azok 1850-ben, helyükön pedig azon roppant örvények keletkeztek, melyeket csudás idomú sósziklák vesznek körül, mint a Jeges-tengernek úszó jégtömegei, amott szép lombos erdő közül más sószálak emelkednek fel, ..." ³ Orbán Balázs: Székelyföld. IV. 16. *

Idős emberek visszaemlékezéseire hivatkozva írja le a régi fürdési szokásokat a Maros-Vidék 1883-ban: "A szomszédos falvak, megyék népei azonban emberemlékezet óta figyelmükre méltatva a sós, vasas és kénes tartalmú tavakat, gyógyulást kerestek hullámai közt. Deszkasátorokat, levelesszineket építettek a tavak és források partjaira s tarisznyájukból élve töltöttek el néhány napot vagy hetet." ⁴ Maros-Vidék. 1883. május 14. *

A Sóárok egyik tavának partjára - talán, amelyben Orbán Balázs is fürdött - építették fel az első két "fürdőházat" 1844-ben báró Simén Györgyné és Tolnai János. ⁵ Kóvári: Erdély statisztikája. 1847. ?* Lengyel Béla kémikus, budapesti egyetemi tanár azt írja, hogy 1850 előtt hat sós tó volt, köztük olyan meleg is, melyben nem lehetett fürödni. ⁶ Bányai: im. 14. * 1851-ben Kóvári László újból leírja a tavakat: "Parajdtól északra havas nyúlik el. Vásárhelyről menve e havassal szemben, a Kisküküllő partjáról a legfestőibb svájci képet adja. Itt nagyon hazánk legnagyobb só-spuriája. ... Miből e hegy áll, mi ellönkbe fejezlik, mi tiszta időben mint ezüst lemez ragyog: az sóhegy, sőtömeg. Az erdélyi ember, ki annyi sót tapod, ki sok helyt sóba vágja pincéjét, figyelem nélkül halad el mellette. De eljő a külföldi, ki tengervizéből készíti savát: az bámulattal áll meg a természet ily pazarlása felett, s

miként Gerando, költői képeket keres leírására, jáspishoz, malachit-hoz hasonlítván. A hegy 1/4 óra kerületű. Gyönyörű vidéket képez: kereken sóstavak veszik körül, s egy festői édes tó délről, mely szépségével még mindenkit meglepe. A hegyet kereken ismét hét katonai őrház keríti, mi a szálos erdőszög zöldéből az ormokon igen szépen fehérlik. A sóhegyet amphiteatrum alakban kerítik a szomszédos havasok. A rajtok fakadó apró források, s az esővizek a sódomb mellé húzódnak, azok képezik a tavat, most itt majd amott, s ismét eltűnnek, magokat a só keblébe fúrván betűnnek s dörgéssel rettegten a felette járdalókat. Régen itt sóbányászat folyt, bányák nyomain alakultak ide a legelső sóstavak, melyek helyöket most annyit cserélgetik. Hol az idén kaszáló van, jövődöben tán sóstó leend, s pár év múlva berágja magát a sóhegy gyomrába, lecsapolódik, lefoly a völgy patakába, s ismét kaszálót hagy maga után. 1851-ben hat tava volt. Felszínük átméreteje 10-15 ol, mélységük 5 olig. Többnyire langy melegek, azonban voltak közöttük, melyekben mélységük miatt feredni nem lehet, míg szomszédjuk valóságos hideg. Már tavaly e tavak nagyobb része nem létezett. Nem volt meg a tó a hegy keleti végénél, mely 1851-ben csak annyi hideg réteggel bírt, mennyin a test óvakodva lebeghetett, úgy, hogy a forróságtól kezünket sem tudtuk lebocsátani, igen sós vala, s alján pamutlángy iszap. E turdó előnye közé tartozik, hogy főfájást nem idéz elő, s bogarak e tavakban nem élnek. A vidékiek régóta használák. Nyaranként uraságok is látogaták, kik a faluban vettek ki szállást maguknak. 1844-ben kezdének némely vidéki bebirtokosok a sóhegy alá turdólakokat építeni.” * Kövári László: Erdély földje ritkaságai. Kv. 1853. 216-217. ⁷

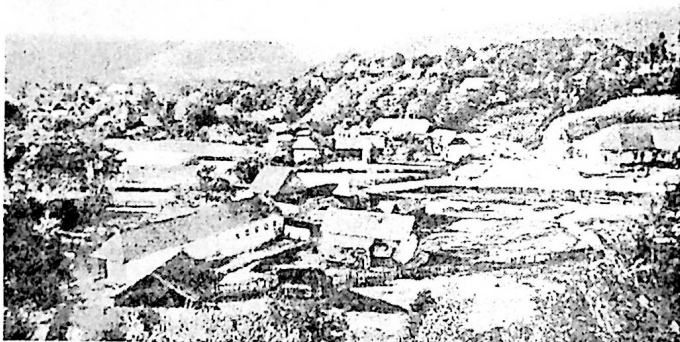
Sóhegyek a Voros-tónál 1913-ban.

Kiadó: Zsula Sándor, Szováta fürdő - Torda

1850-ben valószínűleg egy nagyobb esőzés következtében átszakadt a Fehér-tó gátja és vize lezúdult a Sóárokba. A kialakult nyomáskülönbség következtében vele pusztult a szomszédos hidegvízű tó is. Ezt követően a Medve-tó kialakulásáig nem volt helioterмикus tava Szovátnak, így az érdeklődés is megesapant iránta. * A Verzeischnisse der Mineralbóder 1865-os kiadása, amely tartalmazza Erdély fürdőhelyeit, nem említi. Sőt még Jókai Mór sem említi, erdélyi utazásai során kísérői nem tartották érdemesnek meglátogatni az elnéptelenedett Szováta-fürdőt. Kisbaconi Benkő Károly Maroszzék leírásában említi, hogy 1851-ben hat tava volt, melyek "langy melegek", "azonban voltak közöttük, melyekben a melegség miatt feredni nem lehet, míg szomszédok valósággal hideg." ... "Van egy 1800 vederes kádja, mely 3/4 öl mély, a földbe van bésáva, hová csatornán bocsátják be s ki a sósvizet, mely egy sószikla alól kerül, buzog mint egy patak, abból viszik a csatornákra, egy láb vastagságban foly s tiszta; tűz által forralva meleg fürdőnek is alkalmazzák. Van most két kis szobából álló feredőház is."

Viszont ekkor "fedezték" fel a tudomány számára Szováta egyedülálló természeti adottságait. Az 1860-as évek elején a természettudományokkal előszeretettel foglalkozó Houchárd József részletesen tanulmányozta Szováta és tapasztalatait a Magyar Orvosok és Természettudományvizsgálók 1865. évi Évkönyvében ismertette. Gyűjtő Lajos, a parajdi bánya mázsamestere érdeklődését is felkeltették Szováta geológiai jelenségei, a mostani fürdő területét, a Sókozét írja le.

Ekkor támad a szováta Veress Józsefnek az a zseniális ötlete, hogy mesterséges tavat hozzon létre. 1860-ban colópgátat épít a Sóárokban, hol a feltételek kedvezőek voltak egy helioterмикus tó kialakulására. A gát maradványai ma is jól láthatóak a Sóárok fölötti

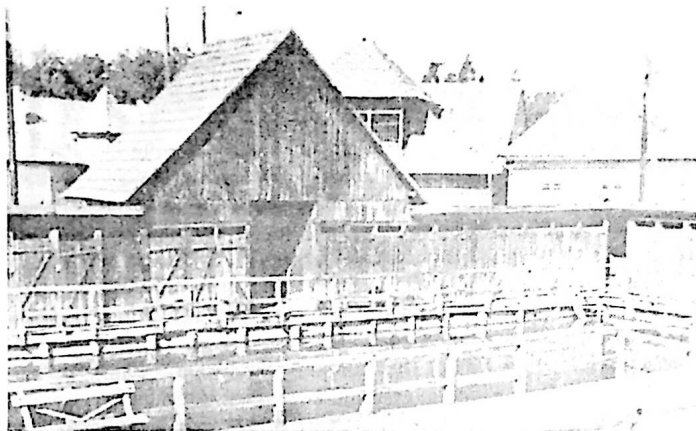
A Géra-fürdő látképe az első világháború után.
Képeslap. Fotó: Ferenczi. Kiadó: Borbély Gyula Szováta fürdő.

mezőn Ágoston Sándor házával egyvonalban. Később, 1872-ben új vállalkozásba kezd és felépíti a Géra-fürdőt.

Szováta-fürdő kezdeteit a szemtanú hitelességével írja la dr. Agyagási Károly Maros-Torda vármegye egykori tisztii főorvosa: "Rendes fürdőzésről azonban csak a múlt század ötvenes éveitől kezdve lehet szó. Ezen időben, mint öregemberektől megtudtam a mostani (1908) alsó fürdőtelep északi részén két sós patak volt (egyik a föld alól bukkant fel). Ezen patakok vizét megdugták és az így keletkezett sós tócsák partjára ideiglenes sátrakat állítottak és így feredtek már messzebb vidékről oda utazottak is, például néhai Vályi Pál esperes nyáradszentbenedeki lakós, néhány év múlva az akkor Makkfalván lakó Dósa Dániel és a Torboszlóban lakó Bereczki Sándor nyaranként fel-felrándultak Szováta-ra fürödni, s mint nagyobb látóköri emberek hamar rájöttek azon ideára, hogy itt fürdőtelepet kell létesíteni. ... Veress József szovátaii jómódú birtokosnak több fekvősége volt a sós-patakok táján. Dósa Dániel őt szólította fel egy kis telep létesítésére. Hogy kellő tájékozottságot szerezzen Veress, Dósa Dániel elvitte magával a közel fekvő Korond fürdőre, hogy az ottani építkezéseket megtekintve annak mintájára építkezzék. Így létesítette Veress a most meglévő alsó fürdőt 10 lakószobával (1872). A lakószobákon hátul eső térségekre a vendégek számára konyhákat is építettek. A sóhegyekről leáramló sós-patakok vizét egy helyre össze gyűjtötte és a most is fennálló, úgynevezett "Ketrec"-be a napon felmelegedő sós vizet csatornákon eresztették be, hol kereken más alkalmas vetkőző fülkéket építettek, s más elég nagyszámú közönség használta ezen fürdőt, melynek vizét dús só-tartalmánál fogva Géra-nak⁸ Géra - sós talajú/sóvirágos terület. Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár. IV. 573. * hívták. A Géra nevű tükörfürdő szomszédságában épült ugyanakkor a hat szobából álló kádfürdő, hol az édes vizet nagy üstben melegítve keverték a sósvízzel és így létesült a meleg fürdő. A Géra-ban és a Fekete-tón 8 kr., a kádfürdőben 25 kr. volt egy fürdés ára. Ezen időben építette Veress a Fekete-tó észak-nyugati részén az "urak számára" a most is meglévő vetkőző fülkéket. A most fennálló Magyarósi-tótól lefelé a völgyben egy sósziklák között lévő tó volt, mit Jordán-tónak hívták. [Valószínűleg a Veress József által az elpusztult Fehér-tó helyére kialakított mesterséges tóról van szó. A későbbi leírások hibásan hol a Fekete-, hol az egykori Fehér-tónak tulajdonítják a Jordán elnevezést.] Ebben a tóban is sokan feredtek. Eleinte csak a szabad ég alatt vetkeztek le. Az úri nőknek védfalul a cselédjeik egy-egy lepedőt tartottak oda, hogy a tóban úszkáló urak ne lássák őket. A sósziklákon sétálók tekintete ellen azonban a védfal nem sokat használt. A 70-es években a felső telepre vezető gyalogjárónál levő kis tavat is használták fürdésre, Bereczki-tavának hívták.⁹ Agyagási Károly: Szováta für-

A későbbi fürdőkalauzokban szereplő Géra-fürdő 4 részből állt: a női és férfi uszodából, a népfürdőből és a hatkabinos meleg kádfürdőből. A "népfürdőkről" fogalmat alkothatunk Gvadányi József: Püstyényi fürödés c. Tréfás verséből: "Két köz fürdők vannak az előtt munkába/ Áll az kerületük deszkából tsinálva./ Ezekbe bé ülhet minden szegény s árva/ Heverhet fenekén a fekete sárba." A csaknem száz évvel korábbi leírás találóan jellemzi az első szovátai fürdőket is.

Ebből a korból való az első céltudatos kezelés említése is: "... az úri uszodában egy szolgál megkeni a betegeket." ¹⁰ Béli Ákos: Erdély nevesebb fürdői 1902-ben. Bp. 1903. 24-25. *

A Géra fürdő medenceje. Fotó Szöke András, 1968.

1876-ban Veress József megszerzi a kinstár engedélyét is a sósvizek fürdőre való felhasználására. "A magyar királyi pénzügyminisztérium azon kikötéssel engedte át fürdőzési célokra a sósvizek használati jogát, hogy a vízért semmiféle díjat nem szedhet, csak a fürdőkabinok használatáért mérsékelt díjat." ¹¹ Sílex: Hazai fürdőink. Székelykeresztúr. 1910. július 23. * Sajnos a mesterséges helioterikus tavat, a Jordán-tavat, egy felhőszakadás szétrombolta. Veress ekkor a természetes keletkezésű Fekete-tó partjára épít fürdőkabinokat, amely Szováta legrégebbi tava volt. ¹² Hefty Gyula Andor: Szovátafürdő és környéke. Mv. 1941. *

Ekkor azonban Szováta még egyike a kis, helyi jelentőségű sósfürdőknek, amilyenből még több is található az erdélyi sósforrások mellett. Szentiványi Kálmán, Maros-Torda vármegye alispánja 1877. évi jelentésében még így jellemzi: "Szovátán (Küküllőmenti járás) egy az előbbihez /Sóakna a Görgényi járásból/ hasonló sós feredő, szabad ég

alatt, néhány vendégházzal, közös vendégfogadóval, orvos nélkül. A múlt évben a lapokban hirdette minden hatósági engedély nélkül. Az előbbinél még primitívebb állapotban van.”¹³ Egyesült Maros-Torda vármegye 1877-diki állapotáról s tett közigazgatási intézkedésekről évi jelentése a vármegye alispánja Szentiványi Kálmánnak. Mv. 1878. 19. *

A kezdetleges viszonyok ellenére a fürdő vendégek elégedettek lehettek, mert egy öntöttvas feliratot állítanak a fürdőalapító emlékére:

SZOVÁTAI
VERESS JÓZSEFNEK
E FÜRDŐ ALAPÍTÓJÁNAK
A SZENVEDŐ EMBERISÉG
ÉRDEKÉBEN TETT ÁLDOZAT
KÉSZSÉGÉÉRT ÁLLÍTTATOTT
EZ ÉRCZLAP AZ 1878-IK ÉVI
FÜRDŐVENDÉGEK ÁLTAL
1878 AUGUSZTUS 20-ÁN

Az emléktábla (méretei 762 x 680 mm, széle képráma szerű, a betűk magassága 22 mm, a név, kiemelve 30 mm nagyságú betűkkel) eredetileg a Géra-fürdő előtti kis parkban állott. Az avató ünnepség, ahogyan illik is, nagy táncmulatságra adott alkalmat, hol az ünnepelt Veress József együtt aprózta a csárdást fizetővendégeivel. Ezt az ártalmatlan feliratot is utolérték az ötvenes évek “tisztogatásai”, leszerelték, de a megsemmisítéstől megmentették, és a fürdővállalat anyagraktárában rejtgették. A 60-as évek elején Bíró István, a Fürdővállalat igazgatója és dr. Bíróné Pápay Teréz a fürdő főorvosa egy természetes talapzatra visszaállította a még működő Géra-fürdő mellett. A munkákat három helyi mester végezte, közülük Imreh Antal kőművesnek és Török Mihály ácsnak ismerjük a nevét. Az 1970-es árvíz után a táblát újra leszerelik, de a Medve-tó kezelőrezslegének műhelyébe rejtik. Később már itt sem volt biztonságban, ezért Szász István (Géra Pista) a saját lakására vitte. Innen került 1990-ben a jórészt Veress hagyatékából épült református templom női bejáró ajtaja mellett, jobb oldalon a torony alatti végleges helyére.

A Géra-fürdő körül csakhamar kialakul az Alsótelep. A mai Közüzemek épületében volt a telep igazgatósága. A fürdő körül több villa épült, amelyeknek legtöbbje ma is megvan. Jellegetes stílusukkal, nagy tornácaikkal kitűnnek a később épült lakóházak közül. Az Alsótelepnek volt gyógyszerháza, a Főút mellett állt a Tolnay-lak, a Petőfi-szálló, a Csongvai-villa, a Gáspár- és a Rabsóné-ház. A Petőfi-szállóval szemben volt a Rákóczi-szálló és vendéglő, előtte az omnibusz megálló, honnan 4 fogat járt a sóváradai vasútállomásra a vendégek

után. A szállodának tekepályája is volt. 1873-ban épült az első üzlet (vegyeskereskedés), tulajdonosa a makfalvi Plutz József volt. A Zoltán-tető nyugati lejtőjét, a Szováta-vize partjait gyönyörű villasor ékesítette. Itt állt a Jákó-villa, a Péterfi-ház, a Jancsó-villa, a Gyarmati-ház, a Hecser- és Veress-villák. A Géra-fürdővel szembeni utcában a Pogány- és Signer-villa. Ezek fölött állt az egykori osztrák kaszárnya a sóhegyet őrző katonák számára, amelyet később finánc háznak is használtak. A Sós-patak szomszédságában állt a Vilma-lak.

A Felsőtelepen, a Fekete-tó keleti partján állt a kabinsor, körülötte a Janka-, Gizella-, Solymossy-, Garlathy-, Micza- és Varga-villákkal. A Kiscseresznyés hegyen két gyalogösvénnyel összekötött kilátó épült, egyik a mai fürdőtelepi kertészet feletti 548 m-es magaslaton, másik az 560 m magas Zoltán tetőn, innen egy másik ösvényen lehetett lemenni nyugatra az Édes-tóhoz.

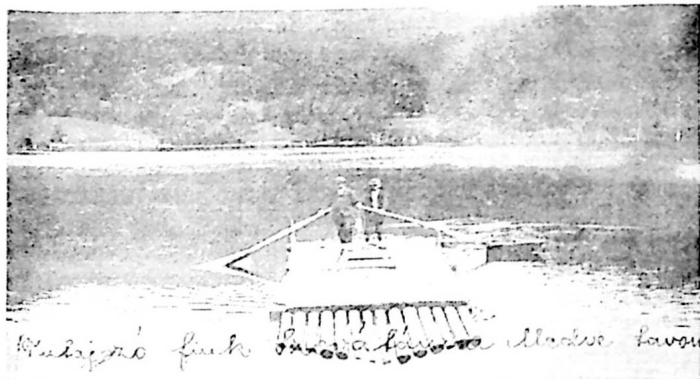
A két telepet macskakövekkel kirakott gyalogút kötötte össze, egyes részei ma is láthatók a Nóra-villa fölötti erdőcskében és az alsó parkolóhely közti villák között. A Nóra-villa melletti Bivalyos- vagy későbbi nevén Buglya-tó helyén lehetett a fürdőre is használt Bereczki-tó, amelyet a torboszlói Bereczki Sándorról neveztek el.

Géra-fürdő a századfordulóig virágzott, ebben a korszakban Szováta már kiemelkedett a kis, helyi jellegű fürdők sorából. Ekkor keletkezett a Medve-tó, amely körül új telep alakult ki, amely a leghíresebb fürdők sorába emelte Szovátát.

A MEDVE-TÓ KIALAKULÁSA

Annak ellenére, hogy még másfél évszázad sem telt el az esemény óta, mindmáig a szakirodalom sem ismerte pontosan a Medve-tó kialakulásának idejét és körülményeit. Miután a tudományos világ is felfigyelt az egyedülálló tulajdonságokkal rendelkező természeti jelenségre, megpróbálták kideríteni keletkezésének idejét. A helyi lakosoktól felvett tanúvallomások látszólagos ellentmondásai még zavarosabbá tették a helyzetet. 1901-ben Kalecsinszky Sándor a hőmérsékletéből próbálta kiszámítani a tó életkorát. Számításai szerint az 1879 - 1890 évek közti években alakulhatott ki.

Az 1870-es években Szovátán nem szokatlan jelenség zajlott le a Pálné gödre nevű helyen. Ez egy mélyedésben feküdt a Cseresznyés hegy lábánál, a Zoltán tető és a Kiscseresznyés között. Itt feltehetően már több ízben is kialakulhattak sóstavak. Az egykori Horka-tóba ömlöttek a Köröstoplica- és Aranybánya patakok, a víz főleg egy földalatti bűvópatakon folyt le. Mikor a patak eldugult a mélyedés feltöltődött vízzel, de ha új lefolyást talált az állandóan oldódó sótömbben a terület újra szárazra kerülhetett. Ebben az állapotban volt a múlt század hetvenes éveiben is, mikor egy részén kaszáló is kialakult.

Medve-tavi tutajosok. 1905-ben postázott képeslap.

A Medve-tó kialakulása a foldalatti patak 1875 vagy 1879. évi eldugulásával és a kaszáló terület beomlásával kezdődött. Ez addig sem volt szokatlan jelenség, ebben az esetben a jelenség nagysága nyűgözte le a tanukat. Dr. Lengyel Béla a Budapesti Földtani Társulat 1898. március 2-án tartott gyűlésében ismertette az eseményekről felvett jegyzőkönyvet: ¹⁵ Lengyel Béla: A szovátai Illyés-(Medve)-tó. A Mi Furdóink. Az Erdély furdóügyi melléklete. 1899. 1. 10-12. *

“Jegyzőkönyv,

felvétel 1897. október 30-án a szovátai körjegyzői hivatalnál, a Szováta község határában a Cseresznyés-hegy aljában fekvő Illyés-tó (Medve-tó) keletkezése tárgyában.

Megjelenik szovátai Szóts Antal sóőr és az Illyés-tó keletkezése felől következő nyilatkozatot teszi:

“1878-ban lettem sóőr, s így határozottan állíthatom, hogy a következő évben, tehát 1879-ben történt április vége felé vagy május hó elején, midőn hajnalban néhai Lőrinczi István társammal a sóhegyek őrzése végett korjáratra indultunk. A Pálné gödrét megkerülve virradatkor utunkat megint az őrház felé vettük, s midőn a nevezett gödör keleti oldalán a szélétől 50-60 lépésnyire haladtunk el, megrázkódott lábunk alatt a föld s mi egyensúlyt veszve elestünk; az ezzel ugyanegy pillanatban történt irtózatos mennydörgésszerű robajra a Pálné gödrének feneké, mely a környék legszebb buja tenyészetű és sósziklák között fekvő kaszálója volt, teljesen eltűnt és helyébe mintegy 49-50 méter átmérőjű, tömör sóból álló, falmeredek szélű, tátongó sötét szakadék képződött, melynek fenekére a még derengő fülhomály miatt lelátni sem bírtunk. Megemlíteni szükségesnek tartom, hogy ezen föld-süppedés azon meredek partok által szegélyezett jelenlegi sóhelyen

történt, ahol sófalvi Illyés Lajos úr első fürdőházát emelte. A tónak a Cseresznyés-hegy felé eső része még ezután circa másfél évig kaszáló-nak szolgált s csak jelenlétünkben történt hegyszakadék megtelte után öntötte el a rétet is a víz és süppedt le a víz alá került alsó sőrétég. Megemlítésre méltó, hogy az azelőtt a réteken átfolyó posványos patak vize körülbelül egy év lefolyása alatt töltötte és iszapolta be a feneketlennek látszó földnyílást. Hogy a meggyülemelő víz azonnal a jelen hőmérsékletét kapta volna nem mondhatom, mivel a meredek partok miatt megközelíthetetlen volt s így senki a víz hőmérsékletéről meg nem győződhettem.

Hogy ezen általam elbeszélte eset így történt, s az elbeszélést a legjobb emlékezetem szerint tettem, aláírással megerősítem.

Szöts Antal, s. k.

Megjelenik szavátai Kiss Sándor nyugalmazott sóőr és az Illyés-féle tó keletkezésének történetéhez következő elbeszéléssel járul hozzá:

Szöts Antal elbeszélését végig hallgattam, de én is mint szemtanú jelentkezem, hogy a tó keletkezésére vonatkozó élményemet elbeszéljem. A helyszínelés itt Szovátán 1873-1874-ben folyt le s ezután egy évvel, tehát 1875 nyarán - jól emlékszem, éppen Úrnapjának délelőttje volt - néhai Simsze András sóőr társammal a mostan az Illyés-tó fenekén levő réten szénát gyűjtöttünk. Délelőtt 11 órakor e hirtelen gyülemlett felhőkből borzalmas égi háború mellett nagy záporosó keletkezett; a Cseresznyés-hegy felől jövő két patak rohamosan felnőtt s magával sodorta az általunk boglyába gyűjtött szénát s levitte az úgynevezett Zoltán-hegy alá, mely alatt a patak vize ömlött, a sűrűregekbe lefolyást nyert. A hatalmas felhőszakadás után tapasztaltuk, hogy a víz a Zoltán ... nem folyik le, hanem terjedelmes tóvá gyűlt össze. Merem állítani, hogy a víz azután többé sohasem folyt le, hanem terjedve, szaporodva mostani tömegét nyerte. A Szöcs Antal említette földszakadás valószínűleg azután történt.

Az elmondottak valóságáért bármikor helyt állok, s igaz aláírással bizonyítom, illetve kézjegyet alkalmazom.

Keresztvonás, Kiss Sándor,

magyar név írója: Illyés Kálmán, s. k.

Folytatott 1897. November 9-én.

Megjelenik László János szavátai lakos és a tó keletkezése tárgyában a következő elbeszélést veteti jegyzőkönyvbe:

Tizennyolc éve múlt el, tehát 1879-ben egy ősznap délutánján lehetett, midőn mint vármegye erdőőr, havasi ölfavágóktól tértem haza, s elhaladva azon a helyen, hol most a ferencrendi szerzet kápolnája áll; minden előzetes ok nélkül hatalmas döngés keletkezett, mely a földet

a lábam alatt megingatta. Körül tekintve borzadva látom, hogy a sószikla, mely a Pálné godre fölött magasan állott, a rajta lévő sóór ka-libával együtt hirtelen alázuhant és a mélyben szemem előtt eltűnt, utána pedig hatalmas füst - illetőleg lehetséges, hogy por szállott fel. Hogy a földomlás helyére mi keletkezett, azt nem láttam, mert a ré-mülettől nem bírtam oda közeledni, de haza sietve Dékányi főerdész-nek a látottakról rögtön jelentést tettem.

Felolvastatott és aláíratott,

k.[elt] m.[int] f.[ent]

Illyés Kálmán s. k. körjegyző, László János s. k.”

A terep átalakulása tovább folyt, a tó vize feloldotta a környező sóhegyeket, köztük azt is, amelyik elválasztotta a Köröstoplica- és Aranybánya-patakok medrét. Ennek nyomán mindkét édesvízű patak a keletkezett tóba ömlött, táplálva azt és szállítva a heliotermikus je-lenség kialakulásához szükséges friss édes vizet. Ennek nyomán került szárazra a Felsőtelep mai főutcája is.

A László János vallomása azt a pillanatot rögzíti mikor egy alámo-sott sóhegy leomlása következtében az Aranybánya pataka megváltoz-tatva folyását már nem régi völgyében folyt le hová később a fürdőte-lep épült, hanem vize a keletkezett tóba ömlött. Az Aranybánya patak kiszáradt medre ma is jól megfigyelhető, kivéve a park, az élelmiszer-üzlet és az autóbusz-állomással szembe lévő piac területét, ahol feltöl-tötték. A patakok vize felduzzasztotta az egyre inkább kiterített med-vebőrre hasonlító tavat, amely mai méretét 1881-re érte el. A kifolyó sós víz előntötte a az alatta elterülő egykori sóbányát. létrehozva a Magyarosi-tavat. Ugyanekkorra tehető a Veres- és a Zöld-tavak meg-jelenése is.

A felső fürdő az első világháború végéig

A Veres-féle fürdő ügyeit patriarchális módon maga a tulajdonos vezette. 1884-ben újabb építkezésekkel bővíti fürdőjét. Ennek hiteles leírását találhatjuk a Maros-Vidék című Marosvásárhelyen megjelenő lapban:

“Szováta - vidéki fürdőhely. Rendes látogatói a közbirtokos ne-messég, a városi tehetősebb és jobb módú művelt kereskedők, iparo-sok, ... papok, tanítók, hivatalnokok és néhány távolabbi vendég. En-nek a közönségnek nincs módja olyan fürdőt fenntartani, mint a kars-badi, nizzai vagy san-remói. Ennél fogva Szovátaról csak annyit köve-telünk, hogy legyen tiszta, a gyógyulást, fürdőt tegye kényelmessé. Mert hát miből is állt a sósfürdő? Két szoba egy-egy picit káddal a me-leg vizet óhajtók számára. Aztán egy medence, mely 6-7 négyzetöl, mélysége 4 láb, s ebben a sósvíz felfogva, s a két-három csatornán öm-lő deszkafallal elválasztva. Egyik részében a férfiak, a másik részében

a nők, tíz-tíz öltöző fürkével. ... A sós fürdőn felül, a halmok közt fekszik a Fekete-tó. E tó, a szovátai fürdő egyik specialitása. Hossza 42 öl, szélessége 25. ... A tó nyugati végén van 8 vetkőző fürke, 4 férfiak, 4 nők számára deszka fallal elrekesztve. ... Kis rekesz áll az úszni nem tudók számára, melyekbe, ha egyszerre 3 személy bemegy már alig képes mozogni.”

Veress József Bögözben született 1817-ben. Református vallását azután is megtartotta miután egy szovátai katolikus lányt vett el és ide is költözött. A fürdő fellendülésével Szováta leggazdagabb, legtekintélyesebb polgára lett. 1870-ben a reformátusok megyebíróvá választották. A fürdővállalat nyereségéből a mai Ilyésmezei utcában földterületet, vásárolt. Mikor ezek belterületté váltak megsokszorozták amúgy is jelentékeny vagyonát. 1889-ben, nem sokkal halála előtt meghasonlott családjával, teljes vagyonát a fürdőteleppel és a családi házzal a szovátai református egyházra hagyományozza. Testamentuma előzményeit nem ismerjük, csak Tóth Márton sóváradai lelkésznek az esperesi hivatalhoz írott levele tudósít róla:

“Ma 9-ik napja, hogy minden napon fel kellett mennem t. Veress úrhoz, részint, hogy írjak a doctoroknak, részint, hogy gyógyszereket illetőleg utasítást adjak a mikénti használatról, de legfőképpen azért, mivel általam akarta végrendeletét megírtni, de ezt mint érdekelt fél magam nem tehetvén: megíratam tegnap - és ma. Kitűnő nagyszerű adományban részeltette a szovátai egyházunkat, nagyobb mintha tizenkét ezer forint készpénzt adott volna. Erről rövid időn betérjesztem a végrendelet másolatát, melynek eredetije nálam van. Sóvárad, 1889. Márc. 5. Alázatos tisztelettel Tóth Márton lelkész. Veress úrnak már csak órái vannak.”

Veress József 1889. március 8-án hunyt el. Hagyatéka jóval nagyobb volt mint amit Tóth tiszteletes úr előzetesen jelentett. A szovátai református egyházra hagyományozta fürdőtelepét 28 szobával, egy szép házzal és gazdag épületekkel ellátott belsőséget összesen 210.000 korona értékben. ¹⁶ Chyzer Kornél: Magyarország gyógyhelyei és ásványvizei. Sátoraljaújhely. 1885. 108-109. *

A fürdőalapító Veress József sírja egykori kertjében volt, amelyet szintén a református egyház örökölt, a hajdani “Veress kertben”. Mára, vásárlás útján, ez az ortodox egyház tulajdonába került.

Veress családja nem nyugodott bele a kismizmizésbe, perbe fogták a végrendeletet. A per folyamára a fürdő Szoboszlai György zárgondnoksága alá került. Hossza pereskedés után 1896. július 7-én elrendelik a fürdő átadását a református egyháznak. Az átadás a következő év április 23-ig elhúzódott és végül is a hosszan tartó gazdtalan állapot után egy leromlott állapotú hagyatékot vehetett át az egyház.

Mindezek ellenére a fürdő tovább működött, sőt még nőtt is a

vendégek száma. 1890-ben még nem volt külön fürdőorvosa, így dr. Nyárádi Gyula kibédi járási tisztiorvos látogatott el időnként a fürdőre. Ekkor még a nehéz közlekedési viszonyok is nehezítették a megközelítést. A távolabbról érkező vendégek a marosvásárhelyi vasútállomástól három órás kocsikázással közelíthették meg, ami jelentősen megnövelte a nyaralás költségeit. A fő vonzóerőt továbbra is a Fekete-tó jelentette a két tukórfüldővel ¹⁷ Cerloey Zsigmond - Hankó Vilmos: Melyik fürdőre menjünk. Milyen vízzel éljünk? 1893. 191. *

A sokkal nagyobb, kedvezőbb fekvésű, jelentősebb Medve-tó kihasználatlanul várt befektetőre. Első ízben Sófalvi Illyés Lajos figyelt fel csodás tulajdonságaira. Szóvátai tartózkodásáról első ízben egy, a község által kiadott és Marosszék közbirtokosság inspektorához intézett levélből tudunk. Ebben Lukáts József bíró fölpanaszolja, hogy Illyés József "... a bányászat végett kutatásokat térszen és megtagadja a bányászati engedély felmutatását." * ÁltMv. Composesoratul vechi a scaunului Mures Iratesomó 1162. ¹⁸ Felfedező útjai során eljut a Medve-tó partjára is, felismeri lehetőségeit. Első lépésként 1894-ben saját villát épít a tó déli partjára és megszerzi a kizárólagos használati jogot maga és családja számára, majd a minisztériumhoz fordul fürdő engedélyért. ¹⁹ Löv Sámuel: Balneológiai egyesület 1896 és 1897-i évkönyve. Bp. 1897. *

Vele egyidőben ismeri fel a tóban rejlő lehetőségeket László Polikárp, a miházi kolostor házfőnöke, aki "... a nép részére búcsújáró helyé tette a Medve-tavat az által, hogy Isten dicsőségére kápolnát és barátházat épített a tó közelébe (1896)", ennek építésénél maguk a szerzetesek végeztek minden ács és asztalos munkát. ²⁰ Szóváta fürdő rövid történeti ismertetése. A medvetavi fürdő fennállásának 10-ik évi emlékére. Diszöszentmárton. *

Szóváta fürdő. U 66

A felső telep főuteája. 1908-ban postázott képeslap

“Nem késett azután a harmadik, negyedik építő bolond, özvegy Szentiványi - Braunné, báró Solymossy László személyében.” 22 uo. 17. *

Az új fürdőhely lassan alakult ki, az 1896-os fürdőkalauz meg sem említi Illyés Lajos tavát. A tulajdonos építkezéseit csak azután kezdte meg, hogy elemezte dr. Lengyel Bélával a gyógyvizeket. 1898-ban megfelelő mennyiségű vizet küldött Budapestre analízálásra: “A kvantitatív (mennyiségi) elemzés eredménye meglepő sótartalmat árult el úgy, hogy a tó vizét Isch és Gmunden ... erős sósvizeihez hasonlította a Földtani Társulat 1898. Március 2-iki gyűlésén megtartott felolvasásában, sőt többre becsülte azoknál.” 22 uo. 19. * A fürdőalapítás lehetőségének tanulmányozását Telegdi Róth Lajos főgeológusra bízták. A víz felmelegedésének okát dr. Lengyel Béla nem tudta megfejtetni, meleg forrásokról beszélt, ezt a kérdést Róth Lajos sem tudta megmagyarázni, de meglátta a gyógyvizben rejlő lehetőségeket.

A református egyház miután átvette az Alsó- és Felső egykori Veres-féle fürdőt új vezetőséget nevez ki 1897. augusztus 29-én. Ennek tagjai: Bíró Géza sóváradai lelkész, Csanádi Attila főerdész, Jakab Péter gondnok és Fábíán Gedeon jegyző. A hosszas, hét éves per alatt tönkrement Géra-fürdő rendbetételére a következőket javasolják:

1. A nagyon szűk és zajos vendégtelepről a szekér utak kizárása, ezeknek sétaterasszá átalakítása, s e célból a szekér utaknak a vendég lakóházon kívüli helyezése. A kuglinak a háttérbe lévő kert mentén berendezése [a mai Közüzemek udvarán] és a vendéglőből [a mai általános iskola helyén] a kugliig a szekérszín és istállók udvarának a teleptől egy tisztességes vaskorlattal való elkülönítése. Szükséges összeg 80 forint.

2. A telep országút melletti mentén a telep egész hosszúságában a már teljesen rommá vált, tisztességes ízlést bántó, rongyos deszkakerítés helyett egy léces korlát emelése, a szekérút és gyalog bejáróra vezető két nagy és egy kiskapuval. 220 forint.

3. A sétaterasz rendezése és szépítése fával, virággruppokkal, padokkal, zenepavilonnal és 10 darab lámpával. 500 forint.

4. A telepen egy ötszobás lakház teljes felszereléssel, ágyakkal, ágyneművel, asztalokkal, stb. 200 forint.

5. Egy ötszobás régi vendégháznak zsendellyel újra fedése, ajtói, ablakai festése, javítása s felszerelése. 334 forint.

6. Négy úrszék (árnyékszék) kőfal medencével, öt-öt osztállyal, gyalult deszka oldallal, fedéllel, mert a régiek tűrhetetlen állapotban vannak, rondák, sőt be vannak tiltva. 180 forint.

7. A sósfürdő bejáratánál egy nagy és egy kis kapu tölgyfa lécből. 20 forint.

8. A roskadozó, s már veszélyessé vált gyalog és szekérhídnak javítása régi alapra, új híddeszkákkal és karfákkal, négy és fél méter szélesre. 200 forint.

9. A használhatatlanná vált és nélkülözhetetlen szivattyú helyett egy új szivattyú, a sósfürdő tiszta víz suhantába új lábakkal. 100 forint.

10. A sósfürdő előtti sivar tér körül egy léckorlát emelése, a hídtól jobbra és balra, egy-egy kapuval és a bekerítendő, most pusztá térének a sósfürdő vonzóbbá tétele céljából befásítása, sétányokká alakítása. 200 forint.

11. A nagyon szűknek és árnyékosnak bizonyult sósfürdő medencéjének (tükreinek) megbővítése a meleg fürdőig terjedő régi elhagyott meleg fürdő helyén, amely e célra teljesen alkalmas. 200 forint.

12. A meleg fürdőhöz a régi rossz csövek helyett új csövek. 30 forint.

13. A Fekete-tóhoz vezető ösvények járhatóbbá tétele, pihenő helyekkel, padokkal berendezése, ellátása. 50 forint.

14. A Fekete-tó szélének körös-körül kitakarítása, két fasorral és séta ösvényekkel ellátása. 50 forint.

15. A felette kevésnek bizonyult vetkőző és öltöző összeolvasztása kizárólag férfi öltözőnek és balfelől 20 női kabin és előttük tükör fürdő berendezése. 300 forint.

16. A telep mellett 2 darab földnek, a telep kibővítésére való megvásárlása. 536 forint.

Ezen javítások, rendezések költségeinek összege 5 000 forint.”²³ A Ref. Egyház Jegyzőkönyvei. 1894 - 1903. A szovátai ref. egyház tulajdonában. *

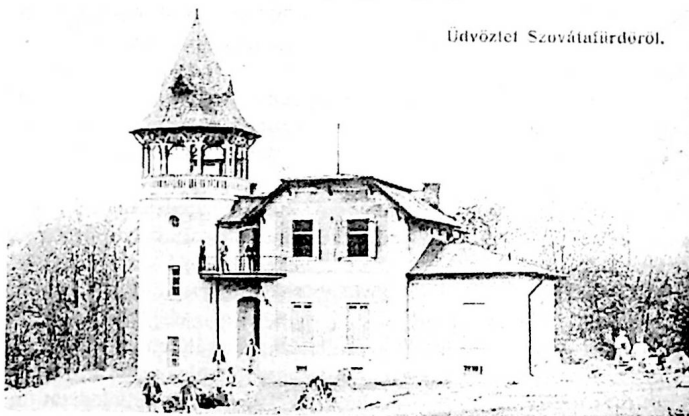
Ez a hatalmas összeg sohasem állt a református egyház rendelkezésére, így ez a terv csak részben valósulhatott meg. A régi telep vonzerejének csökkenése az új, Medve-tó melletti fürdő felemelkedésének kedvezett.

Az 1897. július 13-i presbiteri gyűlésen az “elnök azt tapasztalván, hogy a fürdővendég telepén éjjel rosszindulatú emberek által rend- és csendzavarások történnek. Vendégek iránti tekintetből felhívja a Presbitériumot éjjeli őrködésről gondoskodni ... A zenészek és cselédek fürdési időpontjául megállapíttatik minden nap délután 1-2 óráig, cselédeknek II. osztályú helyen, zenészeknek II oszt. helyen és ingyenes állandó jeggyel, zárt kabinban. A Fekete-tóban és a meleg fürdőben ingyen nem fürödhetnek, zárt kabinban és meleg fürdőben ingyen a szovátaiak sem fürödhetnek.” A személyzet is elégtelennek bizonyult mert még az április 24-i presbitériumi gyűlésen elhatározzák, hogy “a fürdőtelepen a felügyelő és jegyszedő szolgál mellé egy külön tisztító és felügyelő szolgát alkalmaznak.” A fürdőorvos feladatát dr. Szebcsényi Zsigmond látta el, kinek a telepen két szobát utalnak ki,

“fürdési jogára nézve pedig kimondatik, hogy maga, neje, esetleg gyermeke és családja díjmentesen fürödhetik, de más közelebb vagy távolabbi rokonai nem”. A Géra-fürdő tükörfürdőit (medencéit) a szovátaiak ingyen használhatták. Határozat mondta ki, hogy a Fekete-tó zárt kabinjaiban a szovátaiak nem fürödhetnek ingyen. A nagyon szegény és nyomorék betegek a Fekete-tavon és a sósfürdőben ... 4 közös jegy mellett fürödhetnek kétszer. Rhonfeld János, új birtokos általában minden birtokos, de nem állandó lakos csak rendes jegy mellett fürödhet. A helybeliek ingyenes fürdését később is említik, ez a szokás hallgatólagosan és részben a mai napig fennmaradt. 1898. július 4-én a szováta ferenczerendi szerzetesek részére főtisztelendő László Polikárp kéri az ingyen fürdés jogát a Fekete-tóban.

Az 1899. évi fürdőidényre a vendégek szórakoztatására a marosvásárhelyi Bámbó Ferenc nyolctagú zenekarát szerződtek, rajtuk kívül a szerződésre a dicsőszentmártoni Lovász Berce zenekara is pályázott.

Illyés Lajos 1900-ban alapítja meg hivatalosan is Felső-Szováta. A tulajdonosról kezdetben a tavat is Illyés-tónak, vagy Illyés féle Medve-tónak nevezik és csak 1910-től említik egyértelműen Medve-tónak. A telepen kezdetben csak egy 14 szobás szálloda és a tavon berendezett nyílt vízi fürdővel indul. A fürdőt “... a régi Szováta (fürdő) közönsége oly tömegben kereste fel, hogy annak 15 fürdőfülkéje már az első évben kevésnek bizonyult. Újabb építkezésre volt tehát szükség s az 1901 évre meglévő 15 fülke újabb 15 fülkével szaporított, valamint a Medve-tó meleg vizére, abból szivattyúzás útján kiemelt víz felhasználásával meleg kádfürdők is létesültek.” Az Erdély nevezetesebb fürdői c. kötetben, 1901-ben, a Dunky fivérek 6 fényképe szerepel. Még ugyanabban az évben a telep megkapja a gyógyfürdői minősítést is. A

Üdvözlét Szovátafürdőről.

Sándor János villája. Képeslap. Kiadó: Hönig Bernát, Szováta

látogatók növekvő száma arra készítette a tulajdonost, hogy új építkezésekre kezdjem, így épült fel 1902-ben a 18 szobás Bercsényi szálló, ugyanakkor a kádfürdőt is kibővítették.

Kalecsinszky Sándor fővegyszer "a tó melegének vitás keletkezése kipuhatólására" 1901 nyarán újra Szovátra érkezett, miután már 1898-ban járt Szováton. A tó eredete után kutatva megállapította, hogy az 1873-74. évi telekkönyvben még nem szerepelt. "Kalecsinszky egész nyáron szorgalmasan tanulmányozta a tó fizikai és vegyi tulajdonságait és búvárkodása eredményeit egy feltűnést keltő felolvasásban (Naptól fölmelegedő sóstavak.) a Magyar Tudományos Akadémia 1901. Október 21-én tartott ülésén a tudományos világ bírálata alá bocsátotta. Búvárkodása eredményeképpen hármass konklúzióra jutott: tudniillik, hogy a meleg sós víz nem thermális eredetű, hogy annak melegét nem vegyi bomlás idézi elő, s végül, hogy az más nem lehet mint a nap hősugarai által, az édes víznek a felszínen való egyenletes elterjedése következtében történő felmelegedése, mely mindig az édes víz és a sósvíz fajsúly különbségétől és az édesvíz rétegének a sós víz réteg feletti vastagságától függ. ... Kalecsinszky számítása szerint a tó 1879-ben keletkezett. Legnagyobb mélysége 34 m volt. 1902-ben a tó kifolyásánál egy zsilip kapu épült. A fürdő a tudományos búvárkodása tartalma alatt, még nagyobb lendületet vett. Lényeges befolyással volt arra Sándor János, akkor Kis Küküllőmegyei főispán által vezetett, több száz tagból álló kiránduló társaság is, mely a fejlődő fürdő jó hírnevét szétvitte." A Medve-tó csodálatos tulajdonságai, sókoncentrációja, de különösen hőmérsékleti viszonyai nagy feltűnést keltettek a korabeli tudományos életben. Több tanulmány foglalkozik a kérdés magyarázatával a Magyar Tudományos Akadémia vagy a Magyarhoni Földrajzi Társaság kiadványaiban is.²⁴

Barabás Endre: Szováta. Erdély. 1905. 7-8. 100-106.; Derzsi K. Ferenc: A szováti (Illyés) Medve tóról. A Mi Fürdőink. Az Erdély fürdőügyi melléklete. 1900. 5-6.; Gyárfás L. Elemér: Szováta és a Mezőhavas. Erdély. 1904. 3-4. 49-50.; Hankó Vilmos: A szováti "Fekete-tó" hideg sós-forrás vegyi elemzése. Értekezések a Természettudományok Köréből. 1880. 14. 9-14.; Hankó Vilmos: Szováta. Erdély. 1898. 1-3. 5-7.; Hankó Vilmos: A szováti Medve-tó. Természettudományi Közlöny. XXXIII. 1901. szeptember. 385. füzet. 572-573.; Hankó Vilmos: Erdély fürdői és természeti-ritkaságai. A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók 1903 szeptember 6-9-ig Kolozsvárott tartott XXXII. Vándorgyűlésének Történeti Vázlata és Munkálatai. Bp. 1905. 279-280.; Hankó Vilmos: Szováta. A Mi Fürdőink. Az Erdély fürdőügyi melléklete. 1902. 1.; Hankó Vilmos: A szováti melegvízű sóstavak hőmérsékletének ingadozása. Természettudományi Közlöny. XLII. 1910. március 15. 502. füzet. 290-294.; Hermann Antal dr.:

Szováta-fürdő. Erdély. 1909. 5-6. 87-89.; Illyés Kálmán: Pesti Hírlap. 1901. november 13.; Illyés S. Tibor: A szováta-i melegvízű sóstavak hőmérsékletének ingadozása. Természettudományi Közlöny. XLII. 1910. június 1. 507. füzet. 467-470.; Kalecsinszky Sándor: I. A szováta-i meleg és forró konyhasóstavakról, mint természetes hőaccumulátorokról. II. Meleg sóstavak és hőaccumulátorok előállításáról. (Előadás a Magyarhoni Földtani Társulat 1901. november 6-i szakülésén és a MTA 1901. október 21-i ülésén.) Földtani Közlöny. XXXI. 1901. 10.12. 329-353.; Kalecsinszky Sándor: A szováta-i meleg és forró konyhasóstavak mint természetes hőaccumulátorok. Matematikai és Természettudományi Értesítő. 1901. 450-467.; Kalecsinszky Sándor: Naptól fölmelegedő sóstavak. Pótfüzetek a Természettudományi Közlönyhöz. XXXVI. 1904. 2-3. LXXIV-LXXV. 4-76.; Kalecsinszky Sándor: A nap melegének accumulatiója különféle folyadékokban. (MTA - Székfoglaló értekezés.) Matematikai és Természettudományi Értesítő. 1904. 29-53.; Lengyel Béla : A szováta-i Illyés-(Medve)-tó. (A Földtani Társulat 1898. évi március hó 2-án tartott szakülésén elhangzott előadás.) Erdélyi melléklete: A Mi Fürdőink. 1899. 1. 10-12.; Lengyel Béla: Az Illyés-tó (Maros-Torda megye) és vizének chemiai elemzése. (A Magyarhoni Földtani Társulat 1898. februárius 9-én tartott közgyűlésén elhangzott előadás ismertetése.) Természettudományi Közlöny. XXX. 1898. 213.; Róth T. Lajos: A szováta-i Illés-tó és környéke geológiai viszonyairól. (A Magyarhoni Földtani Társulat 1899. január 4-i ülésén elhangzott előadás ismertetése.) Természettudományi Közlöny. XXXI. 1899. április. 356. füzet. 208.; Rózsa Mihály: A szováta-i sóstavak hőjelenségei és ezeknek dinamikai tényezői. (Előadás ismertető.) Természettudományi Közlöny. XLIII. 1911. január 1. 521. füzet. 59-60.; Schafarzik Ferenc: A naptól fölmelegedő szováta-i konyhasóstavaknak, főleg a forró Medvetónak geológiai, hidrográfiai és egyéni fizikai viszonyairól. Földtani Közlöny. XXXVIII. 1908. 5. 306-322.; Szádeczky Lajos: Szováta és vidéke. Erdély. 1906. 5-6. 81-88. Színes műmelléklet: Szováta, Ürmössy Sándor festménye.

Illyés Lajos tovább építette, szépítette a Medve-tóra támaszkodó "Felső Szováta-fürdőt", a régebbi Géra-tavat és a Fekete-tavat is magába foglaló "Alsó Szováta-fürdő" vetélytársát. A Medve-tó csodás gyógytényezői, egyszerű fürdési lehetőségei, környezete, kiépülő szállás helyei, vendéglői lassan elvonták a "vendégeket". Mivel a református egyház tőke hiány miatt nem tudta fejleszteni az Alsó fürdőt az alispán a hiányosságok kijavításáig betiltotta nyilvános forgalmát. Intézkedése indoklására megemlíti a szobák dohos levegőjét, a fürdőkabinkok elégtelenségét, a köznép számára hiányzó kabinokat és a kutak gyenge karbantartását.²⁵ A Református Egyház Jegyzőkönyvei. 1894-1903. 1898. június 19-i bejegyzés. * A hibákat lassan javították ki és

csak 3 szezon kiesése után 1901-ben nyílt meg újra az Alsó fürdő. Ez azonban végzetes hiányt jelentett a telep számára. A presbitérium 1901. július 8-i ülésének jegyzőkönyve szerint "... nagyságos Illyés Lajos szovátai birtokos és székesi lakos által Csontos Olivér ügyvéd útján Egyházközségünk elöljáróságához közelebb intézett értesítését, melyben kijelenti ..., hogy kész megvenni az egyház tulajdonát képező sós fürdőt ... a közzgyűlés a vételárat 40.000 koronában állapítja meg." ²⁶ 1902. március 5-én meg is kötik az üzletet. Illyés Lajos végül is 36.000 koronáért veszi meg az alsófürdőt, azzal a kötelezettséggel, hogy az azonnal kifizetett 3.000 koronán túl 5 év alatt fizeti ki a teljes vételárat 6%-os kamattal. 1902-ben Illyés Lajos már nem engedélyezi a szovátiaiak ingyen fürdését csak az Alsótelepen.

A szovátai fürdők egy kézbe kerülésével új lehetőségek nyíltak a fejlődésben. Ezután az alsó részt Gérának, a felső részt Fürdőtelepnek hivatalosan Szovátafürdőnek, Fürdőtelepnek vagy Telepnek hívták. Ekkor érte el a terjeszkedő Szováta falu házaival a Géra-fürdőt.

Illyés Lajos szerencsés vállalkozását jó időben kezdte. "Mióta az angol orvosok divatba hozták a sósfürdőket, azóta a tavasszal mozdulni kezdő emberáradatnak egy jelentékeny sodra a sósfürdők - természetesen a külföldiek - felé veszi útját. ... Szerencsés lesz az a fürdőtulajdonos, ki abban az időben, midőn minden orvos sósfürdőt rendel, minden ember csak sósfürdőt keres, a közönséget nemcsak elfogadhatja de ki is elégítheti. ... Szováta Marosvásárhelytől, mint utolsó vasúti állomástól 35 km távolságra eső falu [ez a távolság "légvonalban" értendő] 436 m magasságban. ... A sósfürdő talaja rendszeren sóval van átitatva, sőt izzad ki ott a föld." Ezzel szemben: "A szovátai sósfürdő egy gyönyörű tölgyverdő lábánál, részben magában az erdőben terül el. ... A fürdőnek egyik nevezetességét, ékességét alkotják a szovátai sósziklák. Európában csak itt, Parajdon és Spanyolországban lehet ilyen magasan kiemelkedő sósziklára találni ..., a sósziklák néhol kibújnak a földből s merészen kiemelkedő oszlopokat alkotnak, oszlopokat, melyeknek hirtelen leereszkedő oldalai fehérek mint a hó, s fénylők mint a gonddal csiszolt kararai márvány. ... A mai napig nem volt módomban Szovátáról fényképet szerezni ... jó, hogy a fürdő tulajdonjogát valahára tisztázták ..." ²⁷ Hankó Vilmos: Szováta. Erdély. 1898. 5-6. *

Szováta-fürdő fejlődését kedvezően befolyásolta a kiépülő Kisküküllő menti Balázsfalva - Parajd vasút. 1898-ban épült fel a sóváradi állomás, de csak 1906-ban készült el Parajdig teljes hosszában a vasútvonal. Szovátát 1905-ben éri el a vasútvonal, amely ezután már közvetlen összeköttetést biztosított a távrolról jövők számára is. ²⁸ Egyed Ákos: Falu, város, civilizáció. Buk. 1981. 158 - 160. * Az 1902-es fürdőkalauz szerint a Szovátára látogatók Sóváradi vasúton utaz-

hattak, innen a gazdagabbak, míg a többiek a Sóváradi "indóház" és az alsótelepi igazgatósági épület között menetrendszerűen közlekedő omnibuszon utazhattak. Az emeletes omnibuszt 4 ló húzta és egyszerre 10 - 15 utast szállíthatott csomagjaikkal együtt. Az utastérben a vendégek részére körben padok voltak elhelyezve. Az omnibusz első tulajdonosai Kiss Péter és Sántha Imre voltak. ²⁸ Ugyanazon év június 20-án Szováta község képviselő testülete "elhatározza, hogy a heti vásárt f(olyó) év július elsejétől felhelyezi a fürdőtelep közelébe /fürdőidényben/, s mivel Gub János felajánlja a telep melletti kaszálóját, azt a hetivásár céljára elfoglalja." ²⁹László Polikárp, a ferencrendi tartomány főnöke, azon összeg egy részéből amit a vajdahunyadi vasgyártól a rend birtokának kisajátításáért kapott 1903-ra felépíttette a 40 szobás Hunyadi Mátyás szállodát.

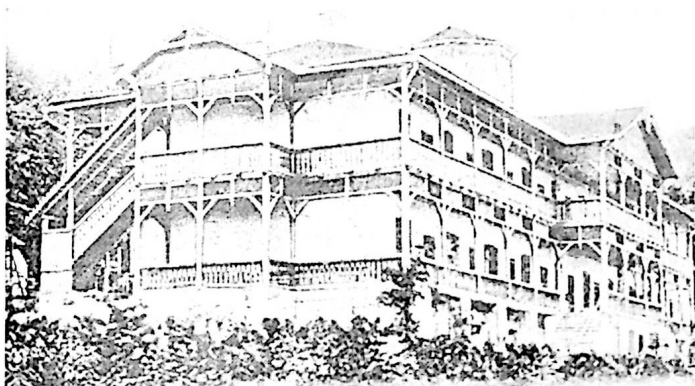
Ekkor már 100 szoba állt a vendégek rendelkezésére. Első helyen továbbra is a Fekete-tavat említik az útikönyvek, de már kiemelik az Illys-tó Európában páratlan heliotermitikus hatását.

Az 1902-es fürdőkalauz az "Illys-féle Medve-tavat" már úgy említi mint a fürdő legfőbb ékességét. Vize kék volt és átlátszó. A vize annyira forró volt, hogy benne úszni nem lehetett. Partjára fürdőházakat építettek, ezek kádjaikat a tóból felszivattyúzott vízzel töltötték fel. A tó partjára "fürdőszobákat" építettek. ³⁰ Hankó Vilmos: Székelyföld fürdői és ásványvizei. Bp. 1902. 120 - 126. * A kezelések szakszerűségét három fürdőorvos biztosítja, egy gyógyszerár szolgálja ki a felírt gyógyszereket.

"Egyik társunk próbált a tóba hátton úszva bejutni, de olyan meleg lett, hogy csakhamar kifelé igyekezett" ³¹ Béli Ákos: im. 24 - 26. * - írja le 1902-ben Béli Ákos a medvetavi fürdőzést, ahol 40 cm mély "kosarakat" építettek, hogy a fürdőzőket megvédjék a 80 C⁰-ra is felmelegedő víztől. Később már a parti fürdőzők által felkavart Medvetó sem érte el ezt a magas hőmérsékletet, így nyíltvízű fürdésre is alkalmassá vált. A Magyarósi-tó kellemesen langyos vizével és "uszodaszzerű berendezésével" tünt ki, a Fekete-tó népfürdőként szolgált, hol "félíg öltözötten láttuk az embereket sárral bekenve a napon sütkérezni". Itt hat kosár és két kabin állt a fürdőzők rendelkezésére.

Az új fürdő fejlődését a megközelítési utak kiépítése is elősegítette, 1904-ben megépült a falut a felsőteleppel összekötő megyei út, az összekötő ösvényt is újrakövezik. A telepen is új utak épülnek, amelyek könnyebben elérhetővé teszik a fürdőépületeket. A fürdő-telepet a Fekete-tó érintésével szeli át (a mai Fenyő-, vagy a helybeliek megnevezése szerint a Felsőút). Ugyanebben az évben a fürdőtulajdonos cukrászdát és a kádfürdő mellé társalgót építtet. A Medve-tó keletkezése után kiszáradt patak völgyben 1906-ban épült meg a telep főutcája (Rózsák utcája) és rögtön utána 6 villa épült itt még ugyanabban az

évben, mint a Dessewffy, Zhuber, Benedek, Cseregyő villák. 1910-re a sétányok hossza meghaladja a 7 km-t. A század első éveiben gombamód szaporodnak a magánvillák. Sándor János belügyi államtitkár építteti fel a róla elnevezett villát, amely államosítása után a telepi négyosztályos iskolának adott otthont 1971-ig, jelenleg az Agrobank székháza. Sándor János tulajdonában volt a villa körüli hatalmas telek.

A Hunyadi szálló. 1907-ben postázott képeslap.
Kiadó: Kelemen Ádám kereskedő.

Később ebből adományozott területet a katolikus templom építésére. Ezzel egyidőben épült Zeyk Dániel villája, a későbbi Tivoli felé vezető út jobb oldalán (1990 koratavaszán leégett). Báró Solymossy László a Fekete-tó melletti magaslaton, a Felsőút mellé épített villát. Tauszik Hugó a Patakmajor felé vezető út mellett (a későbbi Bernády-villa alatt) épített villát.

A következő évben, 1905-ben is tovább folyt az építkezés. Hajdú Gyuláné, Kőszeghy Sándor, Huzella Gyula nagyváradi kereskedő, dr. Agyagási Károly megyei főorvos, gróf Béli Ferencné, Ágoston Ágoston, Szentiványi főmérnök, Csató Gábor alispán, Garda János főerdész, Visói Gusztávné, Varga Leopold, báró Inczédi Ádám, Polifka Gyula szereznek telket és építtetnek villákat, amelyeket csak a nyári furdőidényben használnak. A Tanítók Egyesülete felépítteti a Tanítók Házát. 1910-ben a Felsőtelepen már 48 kisebb-nagyobb villa állt. Az Alsótelepen is új lendületet kapott az építkezés. Itt épült fel Pogány Kornél, Agyagási Vidorné, Gagy Sámuel etédi tanár nyaralója. Maros-Torda megye villát és székely menházat építtet. A két furdőtelep egyesítése után, 1910-ig csak az Alsótelepen 28 új villa épült. A világháború előtti években nyaranta már öt vendégglő és egy cukrászda várta a vendégeket.

Az ivóvízellátás ügyét Jászai Mari színésznő vetette fel aki az 1905 - 1907 években itt töltötte a fürdőszezon és az őszi hónapokat. Budapesti művészek és műkedvelők segítségével rendezett művészi estélyek és bálók jövedelméből 2.400 koronát gyűjtött össze, amelyből díszes kutat akart építtetni mivel a vendégek patakvizet használtak. "Kútépítő bizottságot" kért fel szovátaiakból. Ennek tagjai voltak S. Illyés Kálmán főjegyző, Garda János m. kir. Főerdőmérnök, Törpényi János kereskedő, Gergely János görög katolikus lelkész és Gazda Dénes alesperes. Közben a birtokossági szövetkezett 1908-ban hozzáfog a vízvezeték építéséhez. Ennek költségeihez Illyés Lajos 2.000 koronával járul hozzá. A szükséges tiszta vizet a szomszédos völgyben folyó Sebespatakából nyerik. A víztároló 578 m magasságban fekszik, fölötte 601 m magasban van elhelyezve a szűrőkészülék "... árnyas erdők között honnan 750 m hosszú vascsövön éri el a víz a víztartót." Az építkezésre 120.000 korona kölcsönt vesznek fel a Magyar Kereskedelem Bank R.T.-től, az építkezés kivitelezője a Törs és Csomai cég.

A Jászai Mari gyűjtését egy gyerekjátásztólér kialakítására akarják felhasználni megbízottai. A színésznő ebbe nem egyezik bele. Így ír Budakeszről 1908. július 17-én kelt levelében Gazda Józsefhez: "Pannaszal járulok eléje. Íme egészen egy esztendeig hiába vártam az ígért kedves hírt, hogy a kút építését a legegyszerűbb alapon, mint megbeszéltük megkezdik, de nemhogy azt megkezdenék, hanem most szemmet vetettek arra a sok-sok szívdobogásom árán összegyűjtött kis pénzre és holmi gyermekjátásztó helyre kérik azt. Összeszorul a szívem ennyi nemtörődömségen ..." Végül 1908-ban Radó Sándor marosvásárhelyi főmérnök tervei alapján Reiman Károly kőfaragómester építi fel a "Mária forrás"-t, amely 1910-re lett kész. A rajta elhelyezett márványtábla rövid ideig örökíthette meg csak készítettője emlékért mert barbár kezek az első világháború alatt összetörték. A tábla felirata: "MÁRIA FORRÁS/ JÁSZAI MARI/ LELKES KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL EMELTE/ A FÜRDŐ KÖZÖNSÉG 1910/ Tervezte Radó S. Főmérnök/ volt. A forrást a 60-as években újjáépítik.

A vízvezeték építésével egyidőben határozták el a fürdőtelep utcáinak éjszakai világítást, az akkor még korszerűnek látszó Lux-féle petróleum izzógáz mellett döntöttek. A berendezést 1908-ban adták át.

A fürdő fellendülése a századforduló után, a nagyszámú látogató újabb bővítést, építkezéseket igényelt. 1908. szeptemberében megkezdik a kádfürdő 25 fürdőfülkére való kibővítését, ugyanakkor egy nagyobb zárt várótermet is építenek, a következő évben a női osztályt bővítik 25 fürdőfülkével. Újjáépítik a Szent István szállodát is, szobáit 16-tal növelik. Ugyanakkor a telepi régi fürdőt lebontják és megnagyobbítva építik újjá, kiépítve vízvezeték hálózatát is.

Szováta fürdő védetté nyilvánítását Illyés Lajos már 1902-ben kezdeményezi. Sándor János székelyföldi kormánybiztos támogatásával a földművelésügyi minisztériumhoz kérését adott be: "... hogy a fürdő védterülete megállapítása előmunkálatait, állami közegek segítségével eszközölhesse." A minisztérium, 1903-ban Garda János főerdész és Schafarzik Ferenc főgeológust (későbbi műegyetemi tanárt, aki a szováta Medve-tóról írja meg akadémiai székfoglalóját) küldi ki az előmunkálatok elvégzésére és a javaslatok elkészítése végett. A terepmunkák elvégzése után a földművelődésügyi miniszter a zalatnai bányakapitányságot utasítja a helyszíni tárgyalás megtartására. Végül 1906. szeptemberében nyilvánítják védett területté a Medve-tavat és környékét.

A század első éveiben tölthette nyarait Szováta S. Csenger Ilona. Az ember visszanéz című visszaemlékezéseiben eleveníti fel emlékeit: "... a megrendítően nagy, feneketlenül mély Medve-tó. Tutajokon barangoltunk rajta, s ebbe kapaszkodtak az úszni nem tudó fürdővendégek is. Cigányzene mellett próbálgattuk ennek a csodátónak rejtelmét. A fürdőzők olyanféleképpen közlekednek benne mintha biciklin ülnének. Így evickélhetsz a csatornáig, ahol a Magyarossy-tóba ömlik a vize. Sokszor végig esüszünk ezen a hosszú úton, csak azért, hogy a másik tóban ingyen fürödhessünk.

Regényesen gyönyörű vidék ez is - a tó felett, nem messze a Barátok villájában (Papok háza) laktunk, hálószobánk mellett mindjárt a kápolna következett, vasárnaponként itt szorongott az egész fürdőtelep. Szováta olyan vendégek látogatták mint Endrődi Sándor és Jászai Mari. Szenvedélyesen szerette Szováta: sokszor láttuk a tavon tutajozni, hosszú kéklátlyas kalapjában. Ha valaki a közelében dohányozni mert, irgalmatlanul kiütötte a kezéből a legdrágább szivart is!

Medve-tavi fürdőzők. 1913-ban postázták képeslap.
Fotó: Adler Viktor szegedi „műintézetnek” Szováta-fürdői fiók műterme.

- Ne rontsa ezt a remek levegőt! - mondogatta ...

Esténként a kúrszalomban gyűltünk össze, ahol pár, ott nyaraló művésznövendék a kedvünkért majd minden este házihangversenyt adott. Hajnalig tartó cigányzenés táncestéket is rendezett a jókedvű fiatalok, felferve a pihenni akaró nyaralókat, a kúrszalonnak csakhamar "Ribillió" lett a neve. Az egyik, azóta híressé vált művésznök a nyár végén babérkoszorút adott a társaság. A felírás rajta Endrődi Sándortól származott:

"Szerezz bár babért milliót,
Ne felejsd a Ribilliót."

Endrődi - itt kezdte el a lapszerkesztést - "SZOVÁTKA ÉS VIDÉKE" volt a lap címe és kardélre került benne minden ott időző híresség, elmés és vicces strófák keretében. Mikor a szerkesztőség tagjai háziestélyt rendeztek, melynek keretében Jászai tutajozását is megénekelték, rajzban és versben előadva, a művésznőt csak nehezen tudták kibékíteni.

Szováta fürdőnek van alsó telepe is, kisméretű de annál sósabb tóval, melynek a hatásáról csodákat meséltek. Egy nyáron idelent lakunk (Gagyi-lak) és a házunk megetti édesvízű patakban (Szováta pataka) mostuk le magunkról a meglehetősen sós lerakodást. Előzőkeny házigazdánk, az öreg Gagyi tanár naponta saját kezűleg hordta a köveket a patakából, hogy nekünk megfelelő fürdőt készíthessen. ... Később a ... patak ... magával sodorta a házat is. (Gagyi-lak. 1913.)

Mikor Jászai elutazott Szovátáról megállította a kocsiját a házunk előtt s bejött utolsó látogatásra hozzánk. Most is látom, amint átvágott a réten, a hosszú kék fátylát meglöbögötte a szél, ... meg-megállva, mélyet szippantott a friss levegőből és gyönyörködve nézi a tarka rét virágait."

A Szovátká és Vidéke című írott és rajzolt alkalmi lap Endrődi Sándor mellett főleg Szabolcska Mihály írásait közölte. Tréfás hangvételére jellemző az alábbi versecske is:

Medve-tó románca

Szovátán hej van három sóstó
És mindenikben víz elég
A tóban úszkál sok bájos nőcske
S a férfi szíve majd elég
Gömbölyű vállak, formás lábak
Keltének forró, édes vágyat ...
Hát még amit elrejt a tó,
A bűvös-bájos Medve-tó.

(A Bob herceg dallamára)

Szováta világháború előtti fénykorában több költőnek volt kedvenc nyaralóhelye. A fürdőhely szépségeit, élményeiket versben is megénekeltek.

Endrődi Sándor:

Szováta

Nem foglalom nagy hangzatos szavakba,
Mert amit érzek, tiszta mély imádat,
Meghatva nézem Isten szép munkáját:
A tavakat, a hegyeket, a fákat,
És lelkem megtelik, boldog gyönyörrel,
Szívem fölujjong, hálásan dobog,
S megáldok minden embert, aki itt
- Habár egy téglányit - alkotni fog.

Szováta, 1905. Július 27

Komjáthy Béla: * *

Medvetó

Egybeforrt veled mohó vágy hajt engem,
Sós nedvű öblödnek kéjét úgy esengem,
Mélyedbe hatolva, vérem felforr, éget,
Minden tagom érzi a gyönyörűséget,
Bár lankadok benned, mégis beléd vágyom,
Nincs a Medvetónak párja a világon!

Az 1903-as fürdőidényben Szovátán nyaralt Horger Antal nyelvészprofesszor, ez alatt a vidék nyelvjárásával is foglalkozott. Kutatásairól a Magyar Nyelvőrben számolt be.

Hosszú, termékeny nyarakat töltött el Szovátán 1895-1905 között Vikár Béla, többször Yrjö Wichtmann finn nyelvész társaságában aki csángó-magyar szótárát szerkesztette itt. Vikár Béla Kalevala fordításán dolgozott és innen indult gyűjtőútjaira a Fő utca 92 sz. alatti szállásáról. ³² Csortán Márton: Emléktábla helyett. Hazanéző. 1991. 2. 17.
* Ízelítőnek közlünk - dr. Csortán Márton után egy dalszöveget Vikár Béla szavatai gyűjtéséből: ³⁴

Hess páva

Hess páva, hess páva,
Császárné pávája!
Ha én páva volnék
Jobb reggel felkelnék.

Jobb reggel felkelnék,
Folyóvízre mennék,
Szárnyam csattogatnám
Szép tollam hullatnám.

Szárnyam csattogatnám,
Szép tollam hullatnám.
Szép leány felszedné
Az ő édesinek
A kalapja mellé,
Bokrétába kötné.

Maros-Torda vármegye egyik lapja, a Székely Napló 1915. Július 27-i száma kiemelt tudósításban számolt be Ady Endre látogatásáról. "Illusztris vendége van a székely fővárosnak, a legnagyobb magyar lírikus érkezett tegnap városunkba, Ady feleségével, Boncza Bertával, Bertukával, feleségével. Márkus Ottiliával, Itókéval érkezik a vásárhelyi nagyállomásra." Marosvásárhelyi tartózkodása közben a költőnek kedve támadt meglátogatni a legendás Szováta-fürdőt. Utazásának két napjáról Bölöni tudósít. Bernády György (1864 - 1938) Marosvásárhely polgármestere a város fogatát bocsátja rendelkezésükre. Híntőszzerű, kényelmes kocsit ez, " a körülményekhez képest /a háború második évében/ elég jól trappoló lovakkal és ügyes kocsissal. Így tettük meg, kis pihenőkkel Szováta öt-hat óra alatt az utat. Változatos volt a vidék, úgyhogy a természet iránt nem fogékony Adyt is felrázta. Szováta kihalt volt, a háborús idők megfosztották szokott nyaralóitól. A fürdőbiztos fogadja őket és szállásolja el kényelmesen. "Tavát és környékét mindnyájan tüneményes helynek találtuk, Bandi gyerekes jókedvvel fürdött, lábom járt a Medve-tó sós vizében és készült is oda vissza egészségesedni."

Ady később levélben számol be öccsének utazásáról: "Tegnapelőtt érkeztünk kifáradtan haza erdélyi utunkról, tele rajongó csodálattal. Brassó, Vásárhely, Szováta voltak stációink. Sokszor keltünk 4-kor reggel és megnéztünk minden látni való szépet, rohanva fürdőtünk Szováta, és Vásárhelyen főispáni bankett, stb. Volt rendezve értekezésünk ..."

Kacsó Sándor író visszaemlékezései szerint - Virág alatt, iszap fölött - Ady Endre szováta útja a felsőnyáradmenti "Szentföldet" is érintette. Nyárádköszvényesen megcsodálta a faragott székely kapukat.

Íróink közül Petelei István töltött hosszabb időt Szováta. Alig negyven éves, mikor betegsége visszavonulásra kényszeríti. 1890 után vásárol Szováta telket és házat hová nyaranta kijár Marosvásárhely-

ről. A háza előtti szépen faragott galambbúgos székely kapu állt az "Is-
ten segedelmével emelte e kis kaput Petelei István párjával Korbuly
Zsuzsikával 1895" felirattal. A kiskapu fölé "Vándor e kis kapu nem
akar kizárni csak azt mutatja hogy merre kell bejárni" felirat volt vésvé.
Halálakor, 1910-ben háza az Írószövetség tulajdonába került, majd
1935-ben Bocskai Vince ácsmester, Bocskai Vince szobrászművész
édesapja, vásárolta meg a lebontásra ítélt romos házat a hozzátartozó
telekkel együtt. A régi épületet 1936-ban bontja le. A székely kapu 1962-
ig állott itt, ekkor a megyei múzeum tulajdonába került. Konzervált ál-
lapotban raktáron tárolják. A telken /Főút 172 sz./ jelenleg Bocskai Vin-
ce 1978-1984 között épült háza és műterme áll.

Az írónak több elbeszélése született Szovátnán, közülük kettő -
Őszi éjszaka és A gyáva - helyi tárgyúak. ³⁴ Petelei István: A kakukkos
óra. Buk. 1969 344-348, 396-403. *

Forrásainkban első ízben 1902-ben említik a fürdőn folyó gyógy-
kezelést. "A fürdőorvos, Dr. Ötvös Gerő tapasztalata szerint Szováta
fürdő: köszvény, csúz, reuma, ischias, ízületi bajok, női betegségek,
sáppadság, vérszegényleti bajok, vérszegénység, izzadmányok, bőrkí-
ütések, altesti bajok, sat." kezelésére használható ³⁵ Hankó Vilmos:
122, 124-125. Székelyföld fürdői és ásványvizei. 1902. * A fürdőorvosi
tiszttség állandósult, 1908-ban dr. Reichardsperg Lajos töltötte be ezt
a fontos állást. A fürdőorvos rendszerint vagy a megyei vagy a járási
tisztiorvos volt. Később az orvosok száma háromra gyarapodott. Itt
rendelt dr. Weisz Henrik és dr. Bexhaft Henrik makfalvi körorvos is.
³⁶ Vámosy Zoltán: Fürdők és források képes ismertetése. 1913. 153.
*

A gyógydíj 4 korona, gyerekeknek 2 korona, zenedíj 4 korona.
Szobaár (ágynemű nélkül) 1-3 korona, egy ágynemű 70 fillérért volt
bérelhető. A tükörfürdőbe való belépés 20 fillér, míg egy zárt fürle 30
fillérbe kerül. Az új fürdőn, vagyis az Illyés-tavon a fürdési díjak már
magasabbak. Egy Medve-tavi fürdés 40 fillérbe, míg a kádfürdő 80 fil-
lérbe került. Hankó Vilmos külön kiemeli a Felső-fürdő kiváló ven-
dégglőjét, hol az ebéd és vacsora egy hónapra 60 koronába került. En-
nél olcsóbban lehetett étkezni az alsó vendéglőben.

Ugyanabban az évben az Új Idők folyóirat kicsinynek de kényel-
mesnek írja le a fürdőt: "Egy napra elég 4-5 korona, de kevesebből is ki
lehet jönni ... A Medve-tóban azonban fürödni nem lehet, csak csol-
nakázni, mert olyan forró, hogy megföl benne a tojás. De igen nagy
gyógyereje lévén, lehűtve mégis használják mint kádfürdőt." ³⁷

Szováta-fürdő gyógytényezőinek leghitelesebb leírását, a helybeli
villatulajdonos, dr. Agyagási Károly, vármegyei tisztifőorvos hagyta
ránk:

“Az alsó telepen lévő tükörfürdő női és férfi osztályra van osztva, alkalmas és kellő számú vetkőzővel.

A népfürdő ugyanezen helységben, de elkülönítve, a hátsó részen eléggé primitív állapotban. A tükörfürdő mellett külön épületben vannak a meleg kádfürdők; 12 kis külön szobában, egy-egy kád elhelyezve. A tükörfürdőben egy fürdés ára 30 fillér, egy meleg kádfürdő ára egy korona, a népfürdőben 15 fillér, igazolt vagyontalanoknak ingyen.

A tükörfürdő is vízi zuhannyal van ellátva, hova az édes víz a közel levő Szováta patakából van önműködő készülék (székely furfang) által felhajtva.

A Fekete-tavon, mely téglalakú, egy és fél holdnyi területű, a két hosszabbik végén vannak a vetkőzők elhelyezve, nyugat felől nép részére fenntartott régi fülkék, a keleti részén újonnan épült csinos vetkőzők. Itt van zárt fülkés külön fürdő is férfiak és nők részére külön-külön. Az úszni nem tudók részére elkülönített rácsos ketrecek vannak. Fürdőjegyek a helyszínen kaphatók. Egy jegy ára itt 40 fillér, a népfürdőnél 20 fillér. A tó északi részén van a kitűnően tapadó fekete iszap. Aki használni óhajtja a parton lévő üde pázsitra kiefeküdve öszszekötheti a lég-, illetve napfürdővel.

A Medve-tóban bevezető meredek oldalon kényelmes szerpentin alakú gyalogjárók vezetnek karfákkal ellátva. Bemenetnél van a férfi és női ruhatár. Balra a női vetkőzők számszerint 32, jobbra a férfiak részére 45 vetkőző helyiség. A női vetkőzők mellett négy női zárt fürdőhelyiség, honnan azonban a fürdőző a tóra és az ott fürdő közönségre kiláthat.

Kellő mennyiségű fürdőruha minden tónál kapható. A fürdés díja a Medve- és Magyarósi-tavakon 60 fillér, állami és vármegyei tisztviselőknek 30 fillér. Fürdőruha 20 fillér, csak lepedő 10 fillér. A Medve-tón a nők részére van egy hordozható closett [illemhely], a férfiak a kádfürdőknél lévő szükségszéket kénytelenek használni, mi a távolság miatt eléggé kényelmetlen. A tavaknál mindenki által látható órák vannak kitéve.

A Medve-tón van népfürdő, 3 férfi és 5 női vetkőzővel. Itt a fürdés 20 fillér, ruha 10 fillér, hontalanoknak ingyen. A Medve-tónál egy női és egy férfi masszáló is van alkalmazva, ki egyszersmind tyúkszemvágó is. Van egy külön kis helyiségük, ez azonban a kívánalmaknak nem megfelelő. Mindkét nemű vetkőzők mellett édesvízi zuhanyok vannak bevezetve. ...

A Medve-tó északi partja mellett fekete iszap van, itt a víz alig pár arasznyi mély. Egy felállított kis pad van ott, melyre a szerezcsenné válni óhajtók magukat bekenik és kiülnek saját maguk és mások mulattatására.

A Medve-tó déli oldalán vannak elhelyezve a kádfürdők verandával ellátott elég csinos épületben. A veranda váróhelyiségül is szolgál. Tizenegy fürdőszoba van, melyek közül négyben két-két, hétben egy-egy fürdőkád van elhelyezve. Ezen kádfürdőkben a sós vizet petróleummotor segítségével a Medve-tó mélyebb rétegeiből szivattyúzzák fel egy tartályba. Egy másik külön tartályba édes víz van lehűtésre. A kádfürdő ára 1 korona 20 fillér. Ezen épület értesülésem szerint rövid idő alatt ki lesz bővítvé és üveges folyosóval ellátva. Erre a helyre való tekintettel nagy szükség is van.

A járásra képtelen betegeknek a kádfürdőkbe való szállítása hordágyon vagy széken történik.

A Magyarosi-tóhoz az alsótelepről alkalmas gyalogút vezet, a felsőtelepen lakók a Medve-tó nyugati partján végig sétálva találják meg. Itt kellő számú női és férfi vetkőző helyiség van; pénztár és ruhatár a felügyelőnél. Édesvízi zuhany nincsen, mert az édes víz igen távol van oda. Ezen a hiányon a közelebről létesítendő vízvezeték lesz hivatva segíteni.

Itt van 6 fülke a nép részére is építve, azonban a köznép inkább a Medve-tót használja.

A tókról a szükséges utasítások, szabályok kivannak függesztve, a szolgazemélyzet magaviselete újabban kifogás alá nem eshetik. Fürdésre mindenki saját fürdőruháját is használhatja, mit tisztogatás és megőrzés végett az alkalmazottaknál hagyhat, ezért megfelelő díjazás jár.

Itt megemlítem, hogy a Medve-tó mellett van fodrászterem. Képzett fodrásznő a lakásokba megy fésülni. A Fekete-tónál kialakított díjért úszómester tanít úszni.

A főutak is irányokat jelző táblákkal el vannak látva, bár ezen tekintetben van még kívánni való.

Lakásviszonyok és árak Az alsótelepen öt épület van kiadó szobákkal. Ezen szobák egyszerű berendezésűek, napi áruk egy korona 20 fillér. Ágynemű nincsen. Az alsófürdőn van a Petőfi szálloda kényelmes étteremben és lakószobával. Ezen szobák tiszták és kényelmesek. Havi áruk 90-120 korona közt, két ágygal. Van 25 magán villa 120 szobával, melynek nagyobb részében vendégek is kaphatnak olcsón eléggé kényelmes szobákat. A kisgazdák rendszeren a községben keresnek és találnak székely családoknál olcsón lakást.

A felsőtelepen az István-, Bercsényi-, és Mátyásszállodában számos villa, melyekben kényelmes kiadó szobák állanak a vendégek rendelkezésére.

A ma létező villák tulajdonosai a következők: Lukács István, Csató Gábor, Csegehezi Tamás, Rediger Pál, Köncsi Kálmán, Sófalvi Illyés Lajos, Szentiványi Zsigmond (2), dr. Agyagási Károly (2),

Dessewffy Arisztid, Csergőfy István, Benedek Kálmán, Komjáthy Béla, dr. Kárló Ödönné, Zaubert Sándor (4), Viczián Elek, Visolyai Ákosné, Sándor János, Zeyk Dániel, Tauszik B. Hugó, Hajdú Gyuláné, Andor Gyula, báró Solymosi Janka, Grey Kornélia, Demeter Gáspár, Garlathy Oszkár, Huxella N., a tanítók háza.

Ezen tulajdonosok közül néhány egy villánál többet is bír. A magánvillákban levő szobák száma cirka [hozzávetőleg] kétszáz - kétszázharmincra tehető. A legtöbb szoba két személyre van berendezve, de van egyes személyű berendezésű is.

Az István szállodában a földszinti szobák ára 4-4,70 korona naponként, padlásszoba 2,80 korona. Bercsényi szállodában úgy az emeleten mint földszinten napi szoba árak 3 korona egy ágygal, a második ágyért naponta 90 fillér. A Hunyadi Mátyás szállodában két ágygal havi 90-120 korona között. A kiszolgálás külön díjazandó mindenütt.

A magánvillákban a szobaár havonta 80-180 korona között ingadozik. A fő évad július - augusztus, de ha valaki júl. 15-től augusztus 15-ig nyaral mindkét hónapot teljesnek, egésznek veszik a fizetéskor. Fizetési szempontból javallott, hogy aki csak egy hónapot akar nyaralni az 1-től menjen.

Júniusban és szeptemberben is szép az idő. Ekkor is vannak fürdővendégek. Ilyenkor a szobaárak 30-40 %-al olcsóbbak. Ha másfél hónapot akar valaki nyaralni június 15-től augusztus 1-ig, vagy augusztus 1-től szeptember 15-ig ajánlott. A lakásról jó előre gondoskodni. A fürdőigazgatóság szívesen közvetíti a megrendelést, lakásokra nézve előfordult, hogy a vendég a zsúfoltság miatt nem kapott szállást.

Szórakozás, kirándulás A Medve-tó mellett van olvasóterem több napilappal és folyóiratokkal ellátva. Itt van elhelyezve egy zongora, melyet díjtanul használnak (talán nem is sokat). A Medve-tón tutajok, társas csónakok és sandolinok (szandolin olasz eredetű szó, jelentése: egyszemélyes, lapos fenekű, keskeny csónak) használata főleg estefelé igen kellemes szórakozást nyújt. Már nem egy jeles énekművésznek hangját hallották a tó körül sétálók csengeni a tóról. A Medve-tón az igazgatóság koronként igen jól sikerült tűzijátékokat szokott rendezni, ami eddigél általában tetszést nyert. Az ilyenkor kivilágított tó tündéres látványt nyújt.

A Medve-tónál szokták megtartani a gyakori tombolajátékot. Évenként van rendezve a nők, férfiak és gyermekek részére úszóverseny. A múlt évben az igazgatóság a Szakadát felé vezető völgyben népes lóversenyt rendezett, melyre csaknem az egész fürdő közönség megjelent és jól mulatott. Ezt állandósítani kellene. A Sebes-, Szováta- és Juhod patakban pisztrángászat jegyváltás mellett meg van engedve.

Minthogy a fürdővendégek között sok színművész és zenét kultiváló egyén van: gyakoriak a mindég jótékony célra rendezett koncer-

tek, melyek eddig még mind magas művészi színvonalon állottak. Az ilyen koncertek után rendszeren bál következik. Külön is vannak bálók rendezve. Évadonként kétszer gyermek bál is van. Ily koncertek útján gyűlt be a pénz a most épülő Mária-kútra.

A gyerekek részére van egy tér kijelölve, hol egész nap hintázhatnak és alkalmas torna eszközön tornázhatnak, nem egyszer szurtos falusi gyerekek társaságában.

Mindkét telepen naponta egyszer térzene van, rendszeren reggel 8-10-ig, illetőleg délután 5-7 óra között.

A cukrászdában van egy biliárd asztal. Itt fagyalt és más hűtőkaphatók.

Az egész környék minden irányban szép, sok liget, árnyas erdei utak ...

A Sebes patak völgyébe, a Sándor János villája előtt vezető úton juthatnak el, emelkedett oldalon ... [a mai Patakmajor felé vezető úton] a Sebes patak mellett épült egy kis vendéglőféle helyiség, igen szép. Gyepes térségben ... Akik nagyobb sétát akarnak tenni a Sebes patak völgyén felfelé még órákig lehet menni szép bükkös és gyertyános erdők mellett. Ezen irányba van a régi Marosszék havasa, honnan sok fenyőfát szállítanak le.

Igen kellemes kirándulóhely a Cseresznyés oldal és tető, a Kápolna, Bucsin, parajdi sóbánya, Korond fürdő. Makfalván lakik Molnár Dani székely szobrász, kit néhai Fadrusz oly nagy elismerésben részesített művészi kivitelű állatszobraiért.

Gyógy- és zenedíjak és más kiadások A gyógy- és zenedíjak fizetésére minden fürdővendég kötelezve van ki három napnál tovább tartózkodik a fürdőn. Kivételnek a szovátai lakosok vagy a faluban lakó idegenek, a cselédek, az igazolt vagyontalanok. A gyógydíj alól a 10 éven, a zenedíj alól az 5 éven alóli gyermekek.

A zenedíj személyenként egész évadra 4 korona.

A gyógydíjak három osztályra oszlanak.

Első osztályba tartoznak a nagybirtokosok, a nagykereskedők és azok, kiknek évi jövedelme vagy fizetése tízezer koronát meghalad. A férj és neje fizet személyenként 8-8 koronát, 10 éven felüli családtagok 4-4 koronát.

Második osztályra tartoznak a hivatalnokok, tisztviselők, birtokosok, magánosok, egyszóval a honoratir osztálybeliek. A férj és neje fizet 4-4 koronát, a 10 éven felüli családtagok után 2-2 koronát fizetnek.

A harmadik osztályba tartoznak a tanítók, a kis gazdák, kisebb állású hivatalnokok, kik és nejeik 2-2 koronát, családtagjaik 1-1 koronát fizetnek.

Ezen díjtételek évenként hatóságilag állapíttatnak meg ...

A vendéglő árak elég mérsékelték. Leves 20 fillér, főzelék 60-70

fillér, sülték egy korona 60 fillér körül, pisztráng nagyság szerint, gyümölcs 40-80 fillér; a cukrászdában kapható tészták darabja 16-20 fillér, fagylalt 40-60 fillér. Mindenik vendéglőben kihordva is adnak kosztot.

A fürdővendégek részére 15 bérkocsi és több egyszerű falusi szekér áll rendelkezésre. Kirándulásokra alku szerint vállalkoznak, átlag egész napra 10-12 korona fizetendő. A felső telepre a vasúttól vagy vissza 3 korona, az alsó telepre 2 korona 40 fillér. ...

Ki elég kényelmesen, de nem fényűzőleg akar Szovátán fürdőzni, minden kiadást felszámítva naponta 20-22 koronából a felső telepen jól kijöhet.

Budapestről "Korond - Szováta fürdő" jelzőtáblával ellátott kocsi közlekedik. ...

A fürdön személy- és vagyonbiztonság érdekében és a közcsend biztosítása végett fürdőbiztos van alkalmazva, rendszeren a járási főszolgabíró vagy helyettese. ...

A fürdővendégek nyugalmát zavaró minden cselekmény tilos. A mulatóhelyiségek és vendéglők a vigadó kivételével este 10 órától reggel 5 óráig zárva tartandók.

A kiabálás, lövöldözés, kutya- vagy macska tartása tilos. A sebes hajtás mindenik telepen tilos. Közmulatságokon a szolgaszemélyzet és kéjnik meg nem jelenhetnek. A vendéglői ételárakat a fürdőbiztos állapítja meg, melynél magasabb árakat nem szabad szedni.

Az olvasóteremben dohányozni tilos.

Fürödni csak a jegy felmutatása mellett és a szemérmert nem sérto fürdőruhában van megengedve. Kádfürdők készítésénél joga van a vendégnek jelen lenni.

A tavakban ruhát vagy állatot mosni nem szabad. Undorító betegséggel, kiütésekkel a fürdőt nem szabad használni.

A fürdőtulajdonos vagy bérlő köteles a fertőző betegek elkülönítés céljából 2 szobát fenntartani és az ápoló lakásáról gondoskodni. Ugyancsak köteles kellő mennyiségű jégkészletről gondoskodni. ... A szabályrendelet ellen vétők 100 koronáig terjedő pénzbüntetést szenvedhetnek. ³⁸ Agyagási Károly: im. II. Rész. 36-51. *

A fürdőtelepi kertészetet Illyés Lajos és Gáspár Lajos nyitotta meg 1910-ben. Az egykori kertészet (a mai Rózsák utcájában), az un. Junger-kanyarban, Bokor András és Sütő Árpád telkén volt.

1911-ben az alapító Illyés Lajos már jelentős vagyonnal rendelkezett: tulajdonában volt a Medve-, Magyarósi- és Fekete-tó, a hat épületből álló gyógyfürdőtelep, az István szálló, két villa, a vendéglő, a cukrászda és a posta épülete. A tulajdonos több mint egymillió koronát fektetett a fürdővállalatba. Az István szállóra emeletet építettek, 16 szobával bővítve befogadó képességét.

Szováta az ország élvonalbeli fürdőjévé vált, ez látogatottságában is megnyilvánult, 1905-1909 között a vendégek száma megháromszorozódott. 1913-ban már naponta indultak külön vagonok Budapestről az aradi vonalon.

Az országos híru fürdő létrejöttével sem szűnt meg a sólelőhelyek őrzése. A korabeli felvételeken is láthatóak az őrházak. 1904-ben is még 25 sóőr állt állandó szolgálatban. Az örök lakásául hat ház szolgált a mai Tölgy utcában.

A vízkivétel, a fürdőzés, a tutajozás mind hozzájárult a vízrétegek összekeveredéséhez, a heliotermikus hatás lerontásához és így a Medve-tó hőmérsékletének fokozatos csökkenéséhez. Kalecsinszky Sándor javasolja a csónakázás betiltását és a tó egy részének lezárását. A szováta tavak egyedülálló természeti viszonyaira külföldi kémikusok is felfigyeltek ... A legfontosabb tó hőmérsékletét 1905-től már meteorológiai állomásról jegyezték. A fürdési időnyt 1907-ben június 1 - október 1 közti időszakra korlátozzák és megtiltják a tavaszi fürdözést.³⁹

Természettudományi Közöny. 1910. 467. *

A fürdő látványos fejlődését, térhódítását megtörte az első világháború. A front közeledtével 1916. szeptember 1-én kezdődött a menekülés úgy a faluból mint a fürdőhelyről. A telepet bosnyák, magyar majd miután a front áthaladt román katonaság szállta meg. A beszállásolt katonák nem kímélték a berendezést, az épületeket, eltűzelték a bútort, sőt helyenként az ajtókat és ablakokat is. Ekkor égett le a gr. Bély villa (a mai sörkert fölött, a tó közelében), a szomszédos "Fővárosi" étterem és kávéház.⁴⁰ Márton Béla: im. *A pezsgőéletű fürdő évekre megszűnt létezni!

Medve-tavi látkép a régi kabinokkal és fürdő házzal.
Kiadó: Illustratia Gherla, 1932.

SZOVÁTA-FÜRDŐ A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT

Az első világháború nemcsak gazdaságilag züllesztette le a fürdőtelepet, az 1916. évi háborús események a telep villáiban, építményeiben okoztak nagyobb károkat. A Medve-tó partján leég az Illyés-féle kezelő, együtt a tóparti szállodával. Ezek a károk helyrehozhatatlan csapást mértek a fürdővállalatra. A beszállásolt katonák felégették a berendezést, a bútorokat, ajtókat, ablakokat. A tulajdonosok egy része 1918 után repatriált, elhagyva ingatlanait is, így 1918 - 1920 között szinte teljesen megszűnt az egykor pezsgő fürdőélet.

A tavak, a gyógytényezők, a táj szépsége azonban csakhamar újjáélesztette a fürdőt. Megnőtt az érdeklődés a szovátai telkek és villák iránt. Ez legjobban a földtörvény alkalmazása során nyilvánult meg. 41 telepi építkezésre alkalmas telket sajátítottak ki magyar és zsidó tulajdonosaiktól és juttatták új, román tulajdonosok kezére. Így például Kincses József telkét, amelyet 1926. február 11-én sajátítottak ki, Codarcea főszolgabíró kapta.

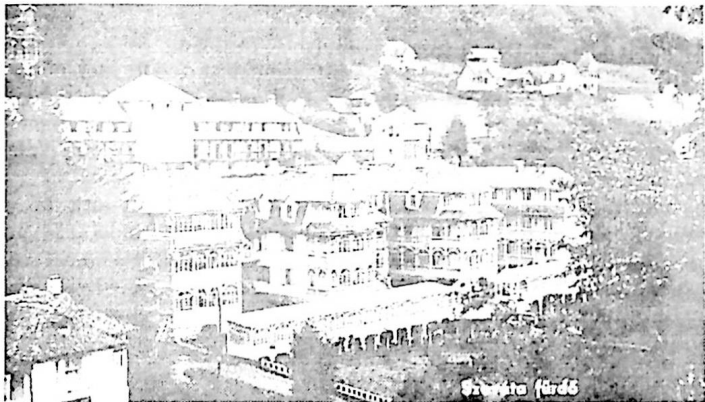
A tönkrement Illyés-féle fürdővállalatot (alapítója 1926-ban halt meg) 1925-ben a Nemzeti Parasztpárt vásárolta meg és a kolozsvári Agrárbank R.T. felügyelete alatt a fürdő kezelésére megalapítják a Szovátai Fürdővállalat R.T.-t. Ennek egészségügyi főfelügyelője dr. Marius Sturza, adminisztratív vezetője Teodor Pascu igazgató lett. A vállalatot az 1925. május 16-án kibocsátott 20.000 db. részvénnyel indították el. Egyik fő részvényes a telep vezető orvosa, dr. Marius Sturza lett, mellette találjuk a Nemzeti Parasztpárt vezetőinek a neveit. Részvényes lett a nagyreményű vállalkozásban Alexandru Vaida Voievod és családjának öt tagja. A balázsfalvi görög katolikus püspökség 200, a bukaresti Banca Urbană 600 részvényt jegyzett. Kisebb részvénytársaságokat birtokoltak a kor neves, bukaresti, kolozsvári orvosai, ügyvédjei, állami hivatalnokok.

Dr. Marius Sturza főorvos, a híres bécsi balneológus vezetésével a fürdőtelep második virágzó korszakát éri meg. Új villák egész sora épül, köztük a legmonumentálisabb faépítmény, dr. Papp János javaslatára, az erdélyi ügyvédi kamara által emelt un. Bírák-villája (ma a 8 számú). Itt a földszinten rendezi be a főorvos "... a legmodernebb és leghigiénikusabb berendezésű víz- és villany gyógyintézetét". A fél-, hullám-, ülő-, gyógy-, fenyő-, kamilla-, szénsav, forró lég-, gőz fürdők, pakolások, ledörzsölések, beöntések, a skótzuhany, villanyfürdők, Sellux, Quarc, és Diatermia kezelés orvosi felügyelet alatt okleveles fürdőmesterek és ápolónők segítségével történik. Vegyszeti laboratórium segíti a munkát. ⁴¹ Szováta fürdő. Cluj 1928. * A fürdőidény május 15-től szeptember 30-ig tartott és "idült izzadmányok, a méh és függelékeinek megbetegedései, kismedence izzadmányai, hólyaghu-

rut, heveny és idült izületi bajok, csúz, köszvény, izületi lobok, csonttörések, idült neurológia (ischias), hűdések, renyhe görvélykor, idült borbajok kezelésére javallották a fürdő gyógytényezőit.

A strandfürdő érdekessége, hogy a református hívek kedvezményes áron használhatták. A Veres-féle fürdő eladásakor a feltételek között volt ez a kedvezmény. "Az egyházi közterhek viselésében részt nem vett új egyháztagok, valamint egyházi adójukkal - ha csak egy évre is - hátrálékban lévő egyháztagok, illetve családtagjaik kedvezményes fürdőjegy igazolványt nem kaphatnak." - mondja ki a presbitérium 1934. május 4-i határozata.

Újra működött a vízvezeték és 1926-tól egy kis Dízel motorral hajtott erőmű (Mária forrás mellett, a mai vendéglő épületében) szolgáltatott 110 voltos áramot a villák és az utcai világítás számára. 1934-ben kibővítik a vízműveket, amely ezután naponta 600 m³ jó minőségű vizet szolgáltatott a telep számára.

A Birák villája. Fotó: Fotófilm, Kolozsvár.

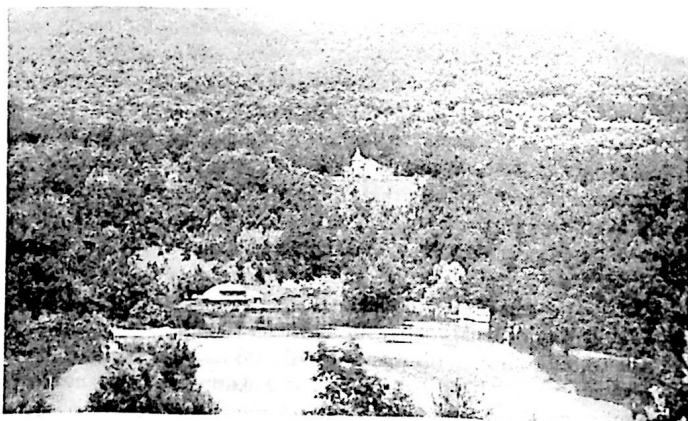
Cigány és katonazenekar szórakoztatta a vendégeket. A Balázsfalva, vagy Marosvásárhely felől vonattal érkező vendégeket a vasútállomáson bérkocsi (fiáker), taxi és autóbusz várta. Bérkocsival az utazás a fürdőtelepre bérkocsival 100 lejbe, taxival 200 lejbe is belekerült.

Szállást a nagyobb szállodákon kívül 110 magán villában és házban találhattak. Legnagyobb, a Birák villája 30 berendezett szobával, konyhával, étteremmel, olvasó- és társalkodó teremmel, rádióval, tekepályával, verandákkal, teraszokkal, szökőkúttal, saját villanyvilágítással, vízvezetékekkel állt a szállóvendégek rendelkezésére. Első osztályú villa 21, másodosztályú 27, a többi harmadosztályú volt. Kóser éte-

leket is felszolgálták a Separata vendéglőben. ⁴² Erdélyi fürdőkalauz. Dr. Marius Sturza előszavával. Hn. 1928. *

Szováta-fürdő számára a legnagyobb reklámot a román királyi család nyaralásai jelentették. Mária királyné az 1923-as idényben jött le első ízben, mikor a Sándor János villában szállt meg. ⁴³ Szász István: Bika a toronytetőn. Kv. 1983. 57. * Később a Patak utcában (a mai Eminescu lakónegyed helyén) az egykori "Lăsați-mă în pace" (Hagyjatok békén) nevű villában szállt meg. Itt meglátogatták az angol és görög királyi család tagjai is más illusztris vendégei mellett. Szálláshelyén a Hunyadi szállóban halt meg 1937 augusztusában Irán főköznalja, Farrokh Khan Brughen Kuchun. ⁴⁴ Halotti Könyvek. 1937. * Mária királyné 1928 nyarán Marosvásárhelyig vonaton utazott, innen kíséretével személygépkocsi hozta a fürdőre, ahova egy 12 m-es trikolorral ékesített kapun át jutott. Érkezése tiszteletére adott vacsorához a falu 7 kg pisztránggal járult hozzá. Csomagjainak szállítására két teherautót bérelt Szováta község, majd bútorait, szőnyegeit szekerek vitték szálláshelyére. A királyné érkezése 23.376 lejébe került a községnek. Ekkorra már felépült a tavon a királyné "fürdőkabinja", egy nagy, négy kabinos, napozóterasszal ellátott, zsindegyel fedett faépület. ⁴⁶ Márton Béla: Szováta belső helynevei 1900 - 1980 között. Hazanézó. 1993. I. * A tó keleti partján colópokón álló épületet két évtized múlva áthozták a nyugati partra, ahol a hatvanas évek elején, egy szilveszter éjjelen leégett.

Szováta népszerűségére jellemző, hogy 1930-ban itt tartották a Miss. Románia szépségverseny országos döntőjét. A Híradó 1934. július 11-i számában írja a következőket: "... kitünő szakértelemmel szépítették és építették ezt a világhírű fürdőt, melyet alig lehet felismerni

A Medve-tó keleti része az épülő Tivolival és Mária királyné kabanájával.
Fotó: Fotófilm Kolozsvár, 1931.

... hatalmas épületek emelkedtek, a parkírozás [parkosítás] kedves, szemnek tetszetős, a Medve-tó bejárata bámulatos. Minden - minden szép., ami még világhírűbbé teszi ezt a legszebb és gyógyhatásáról híres fürdőjét Romániának, ahová Vitális és Simon kényelmes autóbuzsai szállítják a közönséget. Menetdíj lej 80. Tour retour 150.”

A 30-as években, a gazdasági válság után újra éledt a vállalkozási kedv és az anyagi feltételek is kedvezőek voltak, így több villa is épült a telepen. A híres szászrégeni orvos, dr. Nicora villájában előkerült egy durva csomagolópapírra ácserezával írt felirat: “Ezt a villát/ építette ifjú Menyei János/ építész./ Ez az egyetlen ilyen jellegű előkerült felirat, amely az építő mester nevét örökíti meg.

Ilyés Tibor, a fürdőalapító fia, 1926. júniusában megszervezi a villatulajdonosok szövetségét, amely 1.500 lej névértékű részvényeket bocsát ki. Első elnökének Ilyé Tibort választották. Szováta községe tíz részvényt vásárol Jakab Domokos polgármester, Gub Antal titkár, Deák Gergely jegyző és Iuliu Codarcea szolgabíró révén. A részvényeket tízesével adták el. Ennél többel rendelkezett Benedekné Ádám Mária (46), Berkovits Sára (22), Bírák-háza (167), Borbély Gyula (50), Flackenmacher Károly (20), Gyógyfürdő R.T. (417), dr. Gidáli József (24), Gottschling Hermann (24), görögkeleti püspökség (37), Hatfaludy István - Marosvásárhely (24), Hirschel Sándorné (20), Ilyés Tiborné (19), dr. Jianu Sever (22), Kádár József (20), dr. Klein Albert (19), Kolozsvár város tisztviselői (21), dr. Mátyás Ákos - Kolozsvár (28), Marosvásárhelyi Takarékalap (21), dr. Nicora Maria - Szászrégen (20), Pál Vencel (22), dr. Papp Ioan (28), Sándor Anna (21), Schnitzer Artúrné (25), Schnitzer Elvira (25), Schusztér Márton (22), dr. Marius Sturza (91), Szent József Intézet - Balázsfalva (79), Szlamál Lászlóné - Temesvár (30), Szőke Gézáné (35), Tőkés Endréné (26), Bernády György - Marosvásárhely (13).⁴ Egyesített tag- és üzletrész nyilvántartási törzskönyv. 1941. november 29. *

Szováta Villatulajdonosok Egyesületét 1927. szeptember 9-én az István-szálló kistermében újjraalakították, feltehetőleg nem töltötte be a neki szánt szerepet. Az alapító tagok, számszerint 20-an - Badiu Simion, Balló Lajos, Bergleiter József, Borbély Gyula, Demilescu Grigore, özv. Huzella Gyuláné, Ilyé Klarissza, Ilyé Tibor, dr. Klein Albert, Kővári Jakab, dr. Lévy Lajos, dr. Papp Ioan, Fleps Francisc, özv. Sándor Anna, Szlamál Lajos, Szabó Lajos, Székely Anna, Szentiványi Júlia, Szőke Géza és özv. Zápádeanu Dumitruné - 100-100 lejt fizettek be az egyesületi alapha. Majd 1930. augusztus 31-én megint csak újjralapítják, ezúttal a Klein villában. Az alapítók névsorában, az eddigiekhez képest 29 új nevet találunk: Ambrus József, Benedekné Ádám Mária, Berger Lilly, Bergleiter Józsefné, dr.

Bernády György, Bürger Albert, Culich József, Domulescu Eugenia, Domokos I. Károly, Dexter Béla, dr. Flechtenmacher Károly, dr. Frank Richard, Gottschling Hermann, Halmágyi Gáborné, dr. Hirschler József, Holbach Ede, Kádár József, Kilyén Gyuláné, Kővári Jakab, dr. Kun Zsigmondné, Ligner Minna, Polifka Gyula, dr. Sándor Balászné, Schuster Márton, Segal Carol, özv. Síró Zsigmondné, Stefan Maria, Steinfeléd Maria, Steinfeld Gézőné, Székely Edomér, dr. Szoboszlai László, dr. Ursace G., Vándory Elise, Veress Olga. A tagság feltétele a román állampolgárság volt. Elnöknek dr. Bernády Györgyöt választották, titkár dr. Klein Albert, pénztáros Bergleiter József, tiszteletbeli titkár dr. Lévy Lajos lett. Dr. Papp Ioan, özv. Huzella Gyuláné, Ilyé Tibor, dr. Szoboszlai László választmányi tagok lettek, felügyelő-bizottsági tagoknak Szabó Lajost és Veress Olgát választották.⁴⁷ ÁLtMv. 75. sz. iratesomó, Bernády György személyes iratai. 1930. *

Bernády György egykori villája. (A tervezett „Fürdő múzeum” székháza.)
Fotó: Fotófilm Kolozsvár.

A Villatulajdonosok Egyesülete - Asociațiunea Proprietarilor de Vile din Sovata-Băi - küldötteket választ a fürdőbizottságba, amely egyezteteti a magán villatulajdonosok és a Szováta Fürdő R.T. érdekeit és a fürdőrendészeti kérdéseket. A fürdőbizottság elnöke dr. Marius Sturza volt.

A fürdőtelep képezéséhez tartozik a templomok építése is. A László Polikárp mikházi házfőnök és az ottani barátok által épített katolikus kápolna lebontása után a Darvas villában, majd ennek eladása után a Pax villa egy kis szobájában miséztek. Így kézenfekvő gondolat volt egy új templom felépítése. A szükséges telket a Sándor család adományozta, amely viszonylag nagy területtel rendelkezett

a Medve-tó szomszédságában. 1936. augusztus 16-án tartották: "Jézus Szíve kápolna alapkö letételének ünnepségét. Dr. Boga Alajos főtanfelügyelő úr és dr. Szoboszlai László ig.[azgató] tanácsos urak részvételével. 1937. májusában megkezdték a kápolna építését és azt július 1-re fedél alá építettük. A szezon alatt abban miséztünk. Közben a hatóságok megtagadták az építési engedély írásbeli kiadását valamelyes ismeretlen ok miatt és megtiltották az építkezés folytatását szeptember hónapban. A következő évben, 1938-ban a hatóság utólag megadja a telepi kápolna építési engedélyét 50.000 lej 'úthely költségire' címen való befizetés ellenében." ⁴⁸ Domus História *

Végül a kápolnát - a hivatali packázások miatt - 1939. július elsején fejezik be. Az asztalos munkát saját költségén Dobos Sándor asztalos mester végezte. Dr. Marius Sturza, Illyés Tibor, Benedekné Ádám Mária, Ruhig Zoltán adományozta a színes üvegablakok elkészítésének költségét. Szendi Károly, Budapest polgármestere adományából 1944-ben Knopp Ferenc korondi aragonit feldolgozó gyárában készült el az oltár, amelynek szobrát Jálics Ernő budapesti szobrászművész készítette haraszi kőből.

Ha a katolikus templom építését akadályozták a hatóságok az ortodox templom építése kiemelt jelentőségű volt számukra és a fürdőtulajdonosok számára. Így 1929-ben épült fel Szováta első ortodox temploma. Tervezője a templom nyugati oldalán lévő felirat szerint A. Szallebek, építkezés vállalkozói Vadász és társa Klinger voltak. ⁴⁹ A szentképfallal Gheorghie Novac készítette, a festését Septimiu Marian végezte. Mindketten balázsfalvi mesterek voltak. * Mircea Hojda ortodox pap szóbeli közlése. * A templom mellett van eltemetve Pascu Teodor fürdőigazgató, a Gomba villa egykori tulajdonosa.

A telepi volt görög katolikus templomot 1931 - 1933 között építette Klinger építész vállalkozó.

FÜRDŐ A BÉCSI DÖNTÉS UTÁN

A II. bécsi döntés után Szováta 1940. szeptember 10-én érték el a bevonuló magyar csapatok. A főhatalom változása nem érintette alapvetően a tulajdonviszonyokat. Továbbra is a román Nemzeti Pártszövetség által létrehozott részvénytársaság maradt a legnagyobb birtokos. Tulajdonában maradt a három korszerűsített szálloda: a Fürdőszálló 40, a Hunyadi-szálló ⁵⁰ 1974 - 1975-ben lebontották, hogy helyet adjon az új szállodasornak. * 35 és a teljesen átalakított, kerthelyiséggel bővített István szálló 35 szobával. Mai formáját a Fürdő szálló, amelyhez a Gomba vendéglő is tartozik, az Ágoston és a Vera villák összepépítésével nyerte el, amelyet Pascu fürdőigazgató rendelt el. Ezen kívül a részvénytársaságnak öt kisebb szállodája és több kis villája

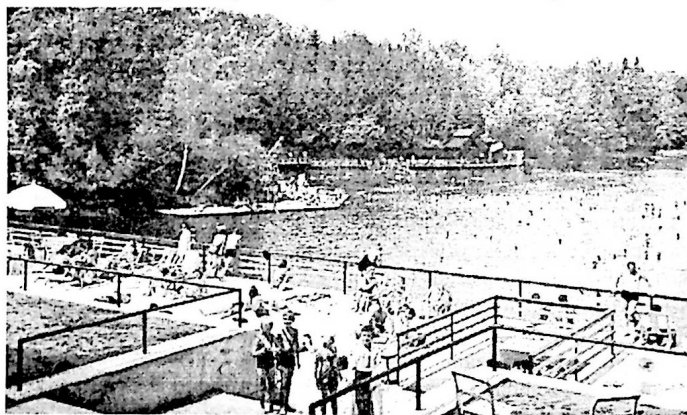

A Szilágyi cukrászda.

volt, jelentősebbek a Szováta, Pacsirta, Fulemüle és Garda villák. Ezenkívül négy étterem is volt a részvénytársaság tulajdonában, amely a kezelő és fürdő helyek monopóliumát is uralta.

A villatulajdonosok szövetségébe tomorúlt kisvállalkozók, tulajdonosok 140 villával, ezekben 2.000 szobával és 3.000 fekvőhellyel álltak a vendégek rendelkezésére.

A fürdőidényben - június 20-tól augusztus 31-ig, valamint pünkösd, karácsony és újév ünnepeken - egy egyágas szoba 3- 6, egy kétágas szoba 5 - 12 pengőbe került. Télen a fűtési díj 20%-al emelte a szobaárakat. Ugyanannyi különdíjat fizettek a három napnál rövidebb

Az új strand. Fotó: Fotófilm Kolozsvár.

ideig tartózkodók. Előzetes szobafoglaláskor 20 pengőt fizettek a vendégek és a csak ennek értékében tartották fent a szobát.

Nyíltvízi fürdésre a Medve- és Mogyorósi-tavat valamint a Géra-fürdőt használták. A leglátogatottabb Medve-tavi strandon egy belépőjegy ruhaőrző szekrényvel 1 P. 20 fillérbe került, a kabinjegy megkötözte a jegy árát. A Magyarosi tavon a kabinos fürdőjegy ennek felébe került, míg a Géra-fürdőben csak 50 fillérbe, itt kád- és ülőfürdőt is lehetett venni. A Fekete-tavon főleg iszappakolást végeztek, iszapkád-fürdő, teljes iszappakolás, iszapborogatás állott a gyógyulni vágyók rendelkezésére, a kezelés ára 5 P. 30 fillér is lehetett.

A Medve-tavat ma is uraló régi fürdőépületet és kezelő központot dr. Sturza Marius főorvos tervezte és építtette fel, 1940-re készült el. Földszintjén, a tóparton, 200 öltözőkabin és 3.000 vendég számára tervezett közös (szekrényes) öltözőt helyeztek el. Felső részén 34 kabinos kád-fürdő volt ülőfürdőkkel, öblítő helységekkel, inhalatóriummal, víz gyógyintézzel, pihenőkkel étteremmel és napozóval.⁵¹ Bányai János: Székelyföldi ásványvizek eredete. in: Országos Balneológiai Egyesület 1941. Évi Évkönyve. 190. * Az épület jobbszárnyában tervezett fedett sósmedence technikai hibák miatt használhatatlan volt.

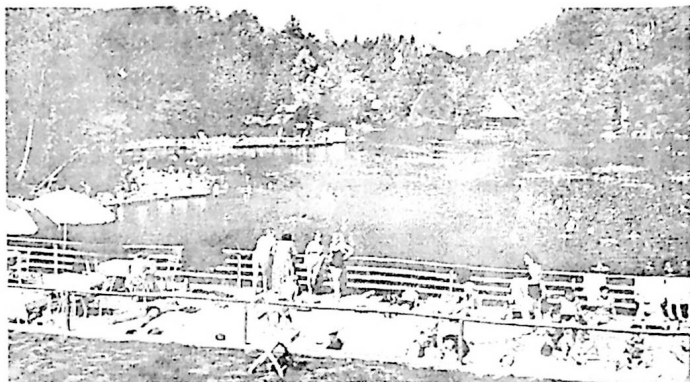
A Fekete-tó keleti partján 1941-ben még állt az egykori Veresséle fürdő 35 kabinja, a nyugati parton a fürdő főorvosa 4 kabinos iszapfürdőt építtetett 1933-ban, ahova a kiemelt iszapot síneken tolták be. A fürdőépületben iszappakoló helység, inhalatórium, váró- és pihenő terem volt. Az iszapfürdőket a tó vasas és konyhasós iszapjával, a pakolásokat az agyagbányából kitermelt szürke iszappal végezték.

A Bírák villájában tovább működött a kezelőközpont hidró- és elektroterápiás készülékekkel és a kor színvonalán álló laboratóriummal.

Ekkorra már kiépült az egész fürdőtelep világítását ellátó villanyhálózat, ennek energiaforrása még mindig az 1926-ban beállított dízel-motorral hajtott generátor volt. Elkészült a fürdőtelep teljes csatorna-rendszere is, viszont az így összegyűjtött szennyviz minden szűrés nélkül a Szováta-vízébe folyt, amely állandó fertőzési góccá vált.

1943-ban a Marosvásárhely - Parajd keskenyvágányú vasúton, amely a Nyárad-mentén közlekedett, öt óra alatt lehetett a Szovátai kisállomásra eljutni. A MÁVAUT autóbuszok Marosvásárhelyről Balavásárig szállították az utasokat, ahonnan a Balázsfalva - Parajd szárnyvonalon, (amelyet elvágott a határ) három óra utazás után jutottak a nagyállomásra. Magánvállalkozók működtettek autóbuszokat Marosvásárhely - Szováta útvonalon, amelyek a köves utakon alig két óra alatt jutottak célba.

A helységben a szezonban 8 taxi is működött, ebből kettő Lengyel Dénes tulajdonában, egy pedig a községé volt. Öt kocsi pedig

Az új és a régi strand a Medve-tavon. Fotó: Fotófilm Kolozsvár.

Nyárádszeredából jött át, Huszár Lajos és Kaesó István tulajdonában két-két koesi volt, az ötödik pedig Nyárádszereda előjáróságáé. A viteldíj 67 - 100 fillérbe került kilométerenként. A fürdőbiztos szigorúan megszabta a viteldíjakat. Egy koesiba csak három személyt lehetett szállítani. Este 21 órától reggel 6 óráig éjszakai díjszabás volt érvényben. A legolcsóbb viteldíj egy pengő, a fürdőközponttól az István szállóig, a legnagyobb a fürdőközponttól a nagyállomásig 7,5 pengő volt. Egy patakmajori kirándulás 3 pengőbe került, míg a Tivoli mulatójából egy elfáradt vendégnek az éjszakai hazaszállítás 2,30 pengőjébe került. * Szováta gyógyfürdő főszolgabíró - fürdőbiztosának 7/1942. sz. rendelete. * A háborús viszonyok közt a viteldíjak egy év alatt megduplázódtak.

A három legnagyobb székelyföldi fürdő látogatottsági statisztikája csak az 1942. évről áll rendelkezésünkre:

A három legnagyobb székelyföldi fürdő látogatottsági statisztikája csak az 1942. évről áll rendelkezésünkre:

	Állandó vendég		Ideiglenes vendég	
	belföldi	külföldi	belföldi	külföldi
Szováta	4.910	33	860	-
Borszék	4.069	9	135	3
Tusnád	3.290	82	?	-

A Fürdő II. világháború utáni története

A háború nem kímélte meg a fürdőt sem, a beszállásolt katonák nemhogy a bútortatot, de az ajtókat, ablakokat sem kímélték ha tüzet kellett rakni. 1945-ben 129 épületet vettek jegyzékbe, ezek nagy része villa volt. Ezek közül 25-nek Szováta Rt. volt a tulajdonosa, köztük

volt a Bercsényi, Szent István és Hunyadi szállók, a fürdőépület, a kaszinó, a villanytelep, a kertészet, a Patakmajor és a jéggyár. Szováta fürdő villa tulajdonosainak szövetsége 121 épületet tartott számon és 144 tagja volt, összesen 2.418 üzletrésszel. A legtöbb üzletrésszel rendelkezett a Szováta Fürdő R.T. (417), Bírák Háza (167), dr. Sturza Marius (91), Szent József Intézet (85) és Borbély Gyula (50).⁵ Kimutatás az 1946. évi üzletrész tagokról és az 1947. évi üzletrész felértékeléséről. Magángyűjtemény. *

A fürdőt 1948. április 12-ig a Szováta Fürdő R.T. működtette, ekkor vette át a tulajdonjogot a Belügyminisztérium, majd május 10-én az épületek és más javak egy része az Egészségügyi minisztérium kezelésébe ment át. Ez a fürdő államosítását jelentette. Tényleges átvételre 1948. július 23-án került sor. Az Egészségügyi Minisztérium részéről Simion A. Ioan felügyelő vett részt a Román Munkáspárt és a vegyes szakszervezet képviselőinek jelenlétében, a Poliklinikát dr. Gidáli József képviselte. A fürdő új vezetése a "Szováta Fürdő Igazgatósága" lett. Ugyanazon évben az július 2-i 18.5767 sz. Belügyminiszteri rendelet Szováta első kategóriájú üdülő helyé nyilvánította. Az államosítás tovább folytatódott a következő évben is, 1949. december 24-én (!) a vízművet és a kis villanytelepet Szováta ideiglenes tanácsa hatáskörébe helyezték.

A magánvillák államosítását 1947. szeptemberétől 1948. májusáig hajtották végre, közben részletes leltárok készültek. 1947. szeptemberében a villa tulajdonosokat egy részletes leltár elkészítésére kötelezték, majd 1948. április 19 - 23-a között kinevezett leltározó bizottságok végzik el a nagyon részletes, hivatalos leltározást. Három leltározó bizottság szerepel forrásainkban: I. Csíki A., Hegyi F., Boros S., II. Petreanu I., Nagy A., Gălătean Gh., III. Albu L., Emil E., Kerekes S., Beraru I.⁵³ PMHLt. Szováta, Államosítási Iratsomó. * 1948. május 21-én Petreanu Ion és Ady Ernő, a marosvásárhelyi prefektúra képviselői, Szász Béla községi jegyző és Benea Traian, a Pénzügyminisztérium képviselője átveszik a felleltározott épületeket a Belügyminisztérium 750 B/1948. május 18-i rendelete alapján. Az államosítást környezetlenül végrehajtották a szováta tudós remete, dr. Radványi Antal egy lakhatatlan helyiségből álló házikója, egy leromlott nyárikertből és egy nyári konyhából álló ingatlanán is.

Nyomban megindult a villák kiosztása, Sándor Anna, Schuster Martin, dr. Ghilezan Liviu, dr. Ioan Cosma Ștefan Pop, Porubschi Francisc és Hajdú Géza egykori villáit átadták Szováta községnek. Lévai Lajos villáját a rendőrség kapta, a Melczer villát a békeszerződést alkalmazó miniszteri bizottságnak utalták ki. A Pacsirta villát a Belügyminisztérium elcseréli az Egészségügyi minisztérium Pax nevű vil-

lájával, ahova a görögországi menekültek gyerekeinek kórházat rendeznek be.

Bernády György villáját, a telep egyik legszebb nyaralóját még az államosítás előtt Roza Solomon bukaresti lakós vásárolta meg özvegyétől, most a Zeneszerzők Szövetségének utalják ki együtt a Rica villával, amely egykor br. Solymossy Lászlóé volt, majd 1941-ben leánya számára megvásárolta dr. Marius Sturza.

A Belügyminisztérium 900/ 1948. május 19-i rendelete értelmében a volt villatulajdonosok visszakaphatták azokat a berendezési tárgyakat, amelyek nem voltak szükségesek a vendégek elszállásolásához, mint az étkezőket, evőeszközöket vagy konyhai edényeket. A túlbuzgó államosítók a Géra-furdó körüli lakóházakból is kottulajdonba vettek néhányat, ezeket a Belügyminisztérium 3.650 B/ 1948. augusztus 27-i rendeletével adják vissza tulajdonosaiknak.

A fürdőtelep magánvilláinak kártérítés nélküli állami tulajdonba vételét csak 1950. április 20-án közlik hivatalosan is. A jegyzékben 111 név szerepelt.⁵⁴ Hivatalos Közlöny, II. évfolyam. 36. sz. 1950. április 20. * Hivatalosan ekkor szűnt meg a Szovétai Fürdőtulajdonosok Szövetsége.

1951-ben 134 villát leltározott fel a tartományi néptanács titkársága, 32 az Egészségügyi minisztérium, 71 a Szakszervezetek, 5 a Belügyminisztérium, 6 az államvasutak, 17 a községi néptanács, 2 a RKP tulajdonában volt és egyben (Lefkovici villa) a telepi rendőrséget helyezték el.

A néptanácsnak komoly gondot okozott a tulajdonába adott villák karbantartása, gondozása, ezért a 861/1959. sz. rendelettel átadnak az

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Szováta fürdőn 1951-ben 134 villát leltározott fel a tartományi néptanács titkársága.

Egészségügyi Minisztérium használatában 32 villa volt:

Sor sz.	Villa neve	Volt tulajdonos
1.	Patakmajor	Fürdő RT. Szováta
2.	Napház	"
3.	Ilona I	"
4.	Ilona II	"
5.	Park Szálló	"
6.	Fürdőszálló	"
7.	Kaszinó	"
8.	Park villa	"
9.	Astra	"
10.	Szováta	"
11.	Doina	"
12.	Pacsirta	"
13.	Egészségügy villája	"
14.	István Szálló	"
15.	Csendes Villa	"
16.	Patria	"
17.	Diana	"
18.	Venetu	"
19.	Kokh	Kokh Richard
20.	Porujiu	dr. Porujiu Petre
21.	Knopp	Knopp Ferenc
22.	Pekry	dr. Székely Levente
23.	Caritas	Gyergyószentmiklósi Árvaház
24.	Pax	"
25.	Gherac	Gherac Ioan
26.	Apostolescu	Apostolescu Gheorghe
27.	Komjáti	dr. Soós Aladár
28.	Nefejejcs	dr. Pop Ioan
29.	Teslovan	Teslovan Octavian
30.	Posta	Kalmár László
31.	Szőke	Szőke Géza özvegye
32.	Muskáti	Zápodeanu Lujza

A szakszervezetek használatában 71 villa volt:

33.	CEC Villa	Takarékpénztár
34.	Ruhig	Ruhig Zoltán
35.	Terézia	dr. Kóbori János
36.	Lujza	dr. Sever Ioan
37.	Glória	Páll Vencel
38.	Mignon	dr. Pop Ioana

[Erdélyi Magyar Adatbank]

39.	Belvedere	dr. Pop Ioan
40.	Mariczi	Vlad Mariji Moldovan
41.	Doinija	Szovátai Néptanács
42.	Splendid	dr. Spitzer Iosif
43.	Tulipán	Zailig Ioan
44.	Olga	Balog László özvegye
45.	Ilona	dr. Aurel Lencujiu
46.	Excelsior	Illyés Tiborné
47.	Mici	Boila Mici
48.	Aurora	Landis Aurora
49.	Marika	Deák Károly
50.	Csipkés	Csipkés Ilona
51.	Szent Terézia	Kolozsvári Mária Egyesület
52.	„Fehér Apácák”	„
53.	Siesta	Mátyás Adrian
54.	Gidáli	dr. Gidáli József
55.	Mariska	Hegyí Rezső
56.	Barátság	dr. Iuliu Moldovan
57.	Júlia	Fosztó Júlia
58.	Recreajia	Oprean Victor
59.	Hermína	Sándor Viktor
60.	Kövári	Kövári Sándor
61.	Badiu	Badiu Simion
62.	Dóra	Katona György
63.	Intim	Teinfeld Géza
64.	Reichardspesrg	dr. Reichardsperg Lajos
65.	Pop Ambrozie	Pop Ambrosie
66.	Fodor	Fodor Sámuel
67.	Bécsy	Bécsy István
68.	Baby	dr. Pásčiujei Laurențiu
69.	Olteanu	Olteanu Gheorghe
70.	Segal	Segal Carol
71.	Éva	Lövi Sarolta
72.	Batuca	Batuca Ioan özvegye
73.	Magdolna	Milancovici Magdolna
74.	Reménység	Ügyvédek Egyesülete - Kolozsvár
75.	Birák Villája	„
76.	Alice	Hirsch Sándor
77.	Maria	Ortodox Püspökség
78.	Márióara	Ștefan Gheorghe
79.	Klein	Klein Dezső
80.	Szent József	Kolozsvári Mária Egylet
81.	Püspök Villa	Ortodox Püspökség - Kolozsvár
82.	Transilvania	Freidman Dezső - Schuszter A.
83.	Universul	Ügyvédek Egyesülete - Kolozsvár
84.	Sturza	dr. Sturza Marius

[Erdélyi Magyar Adatbank]

85.	Félhold	Ügyvédek Egyesülete - Kolozsvár
86.	Krisztina	Gyergyószentmiklósi Árvaház
87.	Silentia	Lázár Margit
88.	Floașiu	Floașiu Ioan
89.	Huzela	Huzela Erzsébet
90.	Bernády	Sole Solomon
91.	Miculescu	Miculescu Zeno
92.	Gaby	Tökés Ernőné
93.	Scumpă	dr. Ciordaș Ioan
94.	Felső Mică	Ioan C. Nicolae
95.	Felső Rodica	Țirlea
96.	Tivoli	Szakszervezetek Központi Tanácsa
97.	Imy	dr. Lázár László
98.	Luska	Dobosan Mária
99.	Napoca	Hivatalnokok Szakszervezete - Kolozsvár
100.	Tuta	dr. Dan Sever
101.	Gólya	dr. Ioan Goia
102.	Rică	dr. Marius Sturza
103.	Manci	Hajdu Margit
104.	Elly	Rosenfeld Eugen

A Belügyminisztérium 5 villát használt:

105.	Edit	özv. Slamál Lászlóné
106.	Lukács	Lukács István
107.	Fecske	dr. Moaie Gheorghe
108.	Iby	Tökés Andrásné
109.		Békés megyei Hivatalnokok Szövetsége

A Román Állami Vasutak 6 villát használtak:

110.	Matild	özv. Jeremiás Béláné
111.	Klára	dr. Klein Dezső
112.	Anna	Trözner Anna
113.	Stefania	Ștefănică Gheorghe
114.	Szabó	Grünberg Dezső
115.		

A szovétai néptanács használatában 17 villa volt:

116.	Sándor	Sándor Anna
117.	Egyesülés	Hatfaludi István
118.	Berci	Hajdu Géza
119.	Klein II.	Klein Albertné
120.	Lingner	Lingner Albert
121.	Vándori	özv. Vándori Sándorné

122.	Bursch	Buresch József
123.	Puia	Puia Valer
124.	Edgard	
125.	Metzer	Metzer Lajos
126.	Váriak	Porubtschi Ferenc
127.	Napsugár	Aradi Orvosok Egyesülete
128.	Tanítók Háza (használatatlan)	Tanítók Egyesülete
129.	Nóra	Katzán Károly
130.	San Martino	Gemeinhardt Marton
131.	Vendéglő	Simon György
132.		

A Román Munkáspárt használatába 2 villa volt:

133.	Nicoară	dr. Eugen Nicoară
134.	Pax	Kreps Zseni

A néptanácsnak komoly gondot okozott a tulajdonába adott villák karbantartása, gondozása, ezért a 861/1959. sz. rendelettel átadnak az Egészségügyi minisztériumnak 17 villát, fürdő és kezelési épületeket.

Nem sokat épült a fürdő az ötvenes évek kezdetén, az új tulajdonos megelégedett a karbantartással, csak a központi parkban (a Bălcescu szobor helyén) állították fel a moszkvai Kreml giccses, kicsinyített mását.

Ingyenes üdülésre elsősorban a páraktivistákat, sztahanovistákat, a munkaversenyek élenjáróit küldték szakszervezeti beutalóval, de egyszerű munkások zömmel érkeztek. Ez rendszerint ingyenes volt, vagy csekély összegbe került, a legtöbb vendég szakszervezeti beutalóval érkezett. A családtagok is 25-75%-os kedvezménnyel nyaralhattak. Ezzel párhuzamosan folyt a pionírok üdültetése is, akik főleg a téli táborokba érkeztek, egyidőben a kollektivizálás élenjáróival vagy egyszerű földművesekkel (akiket a telepen kissé gúnyosan csak "fabőrondösöknek" neveztek). 1953-ban a fürdőn 110 villát használtak, amelyben egyszerre 2.700 vendéget tudtak elszállásolni, a Medve-tavi kezelő részleg 30 kádfürdőből, ülőfürdőből és beöntéses kezelési részlegből állt, 1953-ban és már három éve újra folyt a gyógytorna is. A Gérafürdőben 12 fakádban végeztek gyógyfürdőket, a nyíltvízi medencéket öltöző kabinok vették körül. Iszapfürdőket a Fekete-tavi kezelőben 5 kádban végeztek.

A régi kaszinóban 20.000 kötetes könyvtár volt berendezve, a 200 férőhelyes, páholyokkal is berendezett előadótermben filmvetítéseket tartottak. * Stațiuni balneo-climaterice din R.P.R. Buc. 1955. 273. * A telepi kulturális tevékenység vezetője a kultúrígazgató volt akinek két könyvtáros, egy klubfelelős, egy zenész és a rádiósítási központ volt alárendelve. Minden fenntartó működtetett 1960-ig egy külön könyvtárat is. Ilyen volt a Helyi Fürdővállalat, az Egészségügyi minisztérium, a Belügyminisztérium, a RMP "Május 1", az Államvasutak

(CFR), a Helyi Élelmezési Központ (TAPL), a Kaszinó és a Szakszervezetek Központi Bizottságának könyvtára.

Új mozi terem építését 1957-ben kezdik meg egymillió lejes költséggel. Vetítéseket kedvező időben a nyárikertben tartanak, amely a szakszervezetek központi bizottsága építtetett szintén 1957-ben. Itt színházi előadások, vidám műsorok bemutatására is sor került.

Modernizálják a fürdőtelep útjait is, az addigi köves utakat kockakövekkel rakják ki, amelyre később aszfalt burkolat került. 1959-ben kövezik ki a N. Bălcescu (ma Fenyő u.) utat. Ugyanebben az évben nyeri el mai formáját a Felső- vagy Fenyő utca. A fürdőtelepre vezető legrégebbi út a Szováta-vize hídjától egyenesen emelkedett a Fekete-tóig a Géra-fürdőt tápláló sóforrás és a Buglya-tó mellett. Ebből indult a századeleji megépített kocsit is, a két út találkozásánál keletkezett nagy kanyart kiegyenesítették ebben az évben Kercsák és Szabó János telkeinek kisajátításával.

A közétkeztetést a TAPL egységei biztosították: Gomba étterem, Medvetó büfé, Bukarest cukrászda, Patakmajor vendéglő, az autóbusz megálló melletti 1. sz. Kioszk, a Bírák villájával szemben a 2. sz. Kioszk és a Strand Kioszk. Ezek ellátását a cukrászműhely (laboratórium), a hideg ételek konyhája és a központi raktár biztosította. A vállalat idényben 110 pincért, szakácsot, cukrászt, üzletfelelőst foglalkoztatott, akiket Marosvásárhelyről vagy még távolabbi vidékekről toboroztak. Ez a létszám télire 20 főre csökkent mivel csak a Gomba vendéglő, az Ardealul büfé és a raktár volt nyitva. A beutaltak nem a vendéglőkben, hanem a telep hét étkezdéjének valamelyikében étkezett. A szakszervezet három kantint működtetett 557 férőhellyel, az egészségügyhöz két kintin tartozott 304 férőhellyel, a belügyminisztérium kintinjában 60 hely volt és az államvasutak étkezdéjében 280-an ülhettek egyszerre asztalhoz. Így váltásonként összesen 1.201 nyaraló étkezhetett egyszerre. A Szakszervezetek Központi Tanácsa 1959-ben egy új, modern gépekkel felszerelt konyhát indított be.

Kezelő részleghez, - amely egész évben működött - a Poliklinika, a Gyógyosztály és az elektroterápiai kezelő (ultrarövid hullámú-, hő-, nagyfrekvenciájú váltóáram-, fényfürdő-, ibolyántúli sugárkezelés, ionizálás) tartozott. Működött a kádfürdő is, amelyhez a vizet a Medvetóból szivattyúzták majd melegítették. Az iszapkezelést a Fekete-tó partján épült központifűtéses épületben végezték.⁵⁵ Dr. Gidáli József: Szováta. Fürdőkalauz. h. n. 1957. * Működik a Medve-tavi nyíltvízi strand, 1959-ben újjáépítik a Magyarósi-tavi strandot.

A telepet tisztán tartották, a parkok gondozásáról a kertészet gondoskodott, 1957-ben megtiltják a szárnyasok és sertések, a kutyák tartását. Ennek az intézkedésnek a rendőrség bevonásával szereznek érvényt, de később nem ellenőrzik, így azok csakhamar újra megjelen-

nek. A fiákereseket a „Hipo” szállítási vállalatba tömörítették, amely a tartományi néptanácshoz tartozott. A ló vontatta fiáker mellett az érkező vendégeket az állomásokról autóbuszok szállították a telepre.

A tartományi Közüzemek Szovátai egysége négy részleggel működött: villany, víz- és kanális, köztisztaság és közszállítás. Az utóbbit 1960. április 1-én állították fel. Eddig a közszállítást kölcsönzött buszokkal végezték nyári időszakban.

1960-ban újjászervezik a fürdőtelepi intézményeket. A Minisztertanács 641/1960 sz. határozatával egyesítik az üdültető vállalatokat. Legjelentősebb vállalat a Szakszervezetek Központi Tanácsának (C.C.S.) üdülővállalata volt 1960-ban 193.410 vendégnappal. Ezt követte az O.N.T. 32.363, a Belügyminisztérium üdülői 16.750, a Hadügyminisztérium 8.188, a Romániai Művészek Szövetsége 2.030, Egészségügyi minisztérium 1.625 vendégnappal. Ezenkívül üdülő vállalat volt az Államvasutaknak, Május 1 néven az RKP-nak (ez 1959 - 1970 között működött). Ezekon kívül összevonták a szovátai fakitermelő vállalat (I.F.), a marosvásárhelyi cukorgyár, a parajdi sóbánya, a megyei kereskedelmi vállalat és az Akadémia villáit. Az egyesített vállalatnak két részlege volt: az Intreprinderea Locală Balneară (I.L.B.), a fürdővállalat és a Serviciul Medical Balnear (S.M.B.) a fürdőgyógyászat.

A fürdővállalat legnagyobb épületei az István villa (25 szobával, 84 ágygal), a Bírák villája (34/101), a volt Szent József villa (20/78), a Transilvania villa (19/48), Park szálló, a volt Hunyadi (28/86), a Kicsi Bírák (23/56). Az átvevő bizottság öt villát talált nagyon jó, 25-öt jó, 26-ot gyenge állapotban és 11-et használhatatlannak talált. Az új vállalat összesen 834 szobát vett át, melyből 180 volt összkomfortos, 219 jó és 435 gyenge állapotban volt. Étkezdék is az új vállalat kezelésébe kerültek, ahol egyszerre 1.201 személyt tudtak leültetni. A fürdőtelep befogadóképessége 2.249 személy volt. A fürdővállalat igazgatója Bíró István volt, aki nagyon sokat tett a fürdőtelep felvirágoztatásáért, az elszállásolási igazgató Duka István, a beszerzési osztály főnöke Pozsonyi István volt.

Később, még ugyanabban az évben “karcúsítják” a fürdővállalatot, a megyei Végrehajtó Bizottság végzése alapján a városi néptanács átveszi a kultúrközpontot, a napközi otthont, a kertészetet (44.000 m² zöldövezetet gondozott) és 50 más épületet.

1961. október 21-én új, pontosabb leltár készül a fürdő helyzetéről. A leltározó bizottság tagjai: Nilca Ioan, Csáki Viorica, Aba Győző a fürdővállalat kereskedelmi igazgatója, Fekete Árpád a Turisztikai Hivatal szovátai fiókjának vezetője, dr. Salló György az Egészségügyi vállalat orvosa, Duka István a fürdővállalat megbízottja. A villákban összesen 2.391 férőhelyet számoltak össze, az étkezdékben (kantin)

napi átlagban 3.100 adag ebédet főztek, ez csúcsidényben 3.450-re emelkedhetett. Egy váltásban 1.110-en étkeztek, csúcsidényben 3-4 váltásban szolgálták fel a reggelit, ebédet és a vacsorát. A bizottság kiemelte az utak rossz állapotát, a szűrőház (vitzisztító állomás) kis kapacitását, a vízmennyiség elégtelenségét az iszapkezelőben, azt, hogy a szennyvíz az autóbusz-állomáson alul nyílt árokban folyik le (most is így van), annak ellenére, hogy a szemetet naponta elszállítják hulladékszag érződik, mellékutcákban és parkokban gyenge a világítás, kevés az autóbusz, nincs megoldva az éjszakai személyszállítás.

A következő évben 15.200 vendég érkezett gyógykezelésre, beutalási napjaik száma 305.724 volt. Pihenő jegyet 8.177-en kaptak, 97.287 beutalási nappal. Az ötvenes - hatvanas években a beutaltak mellett nagyszámú vasárnapi kiránduló is érkezett a telepre. Ötven kilométeres körzetből autóbuszokkal, teherautókkal érkeztek a vállalatok dolgozói. A parkoló autók nyári napos időben a telepre vezető utat is elfoglalták. Motorbiciklik számára külön parkolóhelyet létesítettek a lebontott Kaszinó helyén (ma Sörkert). A megnövekedett forgalom miatt 1962-től sorompóval zárják le a telep főutcáját. Ilyenkor a strandot kapacitása felett használták.

A fürdőgyógyászat befogadó képessége 500 kezelt volt "szériánként" a Medve-tavi, 600 a Fekete-tavi kezelőben. Ezt egészítette ki a Géra-fürdő 12 fakádja és három nyíltvízi medencéje. 1961-ben végzett felmérés szerint október 15 - május 15 között 870 nagyobb és 910 kisebb kezelést végeztek, ezt a főszezonban 1.130 és 1.244-re emelték a munkaidő 12-14 órára való emelésével.

A vállalatok összevonása jelentős megtakarítást jelentett és racionalizálta a fürdő kihasználását, de a fő cél nem ez volt. Ekkor jelentősen megemelkedtek az üdülőjegyek árai, habár még most is elérhető összegbe került egy szovétai nyaralás. Jelentős változás volt az is, hogy ezután már nem a Szakszervezetek tulajdonában volt a telep legnagyobb része, hanem két állami vállalat rendelkezett fölötte, annak ellenére, hogy továbbra is fennmaradt a szakszervezeti beutalások rendszere.

1960. február 1-én egy rendelettel megalapozták a telepi "kultúr-bázist" is, amelyet februárban meg is szerveznek. Miután 1959-ben lebontották a Kaszinó épületét - mert vérszesen megcsúszott a Medve-tó felé - a művelődési, szórakoztatási központot a Bírák villájába helyezték. A könyvtárakat április 6-ig összevonva, egy 24.000 kötetes könyvtárba helyezték el. Könyvtárosai Fekete Árpád és Ilieș Gheorghe voltak. Nyári szezonban színházi előadásokat is tartottak, 1960-ban idelátogatott a tordai, az erdőszentgyörgyi, a marosvásárhelyi Bernáth Andor cukorgyár, a jobbágytelki, a lövétei kultúrsoport, a marosvásárhelyi Népi Együttes. "A műsort minden esetben a főpróbán ellenőrizte

Puskás elvtárs, (Puskás György, a városi pártbizottság első titkára) és közölte megjegyzéseit.” - állapítja meg a városi Végrehajtó Bizottság jelentése 1960. november 28-án. A Bírák villájában berendezett klubbot Vasile Maria, majd Csegi Kálmán irányították. Felszereléséhez tartozott 10 sakk, 30 rómi, nyolc táblé, öt dominó, egy asztaligugli, nyolc subah, három asztalitenisz felszerelés, sífelszerelések, szánkók. A vendégek szórakoztatását szolgálta a klubon kívül a filmszínház, a könyvtár, két röplabdapálya és egy tekepálya. A filmszínházon kívül a többi szórakozóhely mind eléggé rossz állapotban volt. A táncesteket a mai Posta mögötti faépületben tartották a nyári szezonra szerződött könnyűzenekarokkal.

Kusztos Endre festőművész, aki 1960-1970 között a Bereczki F. Antal Átal épített villában lakott, szemben a Mária-forrással, 1960. áprilisában állított ki a telepi klubban.

Ekkor, a Magyar Autonóm Tartományban, majd a Maros Magyar Autonóm Tartományban is még jelentős szerepet kaptak a magyar együttesek, a magyar kultúra, később ez gyökeresen megváltozott.

Az 1960-as években tovább folyik a telep csinosítása, mai arculatának kialakítása. Nagy élelmiszerüzlet épül 1963-ban, vele egyidőben a Bukarest cukrászda és cukrászműhely. A Bernády villa fölötti kanyarban lévő fabódékat, tűzifaraktárt megszüntetik, helyére kis park kerül. Ez a parkosítás kezdetét jelentette annak az átfogó munkának, melynek során lebontották a villák melléképületeit, elkorhadt fakerítéseit és helyükbe zöldövezeteket létesítettek. Évente 200.000 virágtövet ültettek ki 37 virágfajtából: mások mellett 60.000 tő szőnyegvirág, 8.000 szálvia, 4.000 kolbus, 3.000 kannavirág és 6.000 árvácska került a parkokba. 1965-ben kezdik el és töltik fel a Mária forrás előtt az egykori Aranybánya patak medrét, amely fölött betonhíd vezetett át de az újabb töltések betemették. A munka megfelelő szállító eszközök hiányában több évig tartanak. Ez a munka tette lehetővé a telepi piac kialakítását, ez 1967-ben lépcsők és támfalak építésével nyeri el végleges képét, ahol 1970-72 között 48 fedett asztalt állíttanak fel. Az addig lakásoknak használt, részben kihasználatlan Tivoli villát 1964-ben átalakítják és vendéglőnek rendezik be. Így hangulatos új szórakozóhely jön létre ahol szezonban színvonalas könnyűzenekar, könnyűzene énekesek - mint Fogarasi György - szórakoztatják a közönséget.

A nagy tó védelmére a befolyó két édesvízű patak számára a kömedret építenek és gátakat, hogy hordalékukat ezek mögött rakják le. Később ezeket elhanyagolják, nem takarítják. A Medve-, Magyarósi- és Vörös tavakat 1969-ben ugyancsak megvédésük céljából kerítéssel veszik körül. Szigorúan tilos volt az autók, motorbiciklik behatolása a telep főújtjára, a tavak körüli sétányokra, a szemetelés és a vadkempingezés. Ezek az intézkedések megóvták a tavakat és környezetüket,

megőrizték természetes szépségüket. Ennek ellenére 1970-ben engedélyezték a Kaszinó vendéglő felépítését csaknem a tó partján a Kis-cseresznyés hegyre.

Nagy napozóterasz épül 1971-ben a Medve-tó nyugati partjára, ez jelentős mértékben növelte befogadó képességét és csökkentve strandon a zsúfoltságot. Ugyanekkor felújítják a Magyarósi-tó strandját is.

A fürdőtelep látogatottsága évről évre nő, ezzel párhuzamosan egyre több pénzt kap beruházásokra, a villák komfortjának növelésére. Rendbe hozzák, újra bútorozzák a lakáshivataltól átvett villákat. Az újbútorok mellé perzsaszőnyeget vásárolnak. 1969-ben 800 szobában volt központi fűtés, ezek működtek télen is. A "Bungalow" 28 házacskával rendelkező kemping 1971 nyarára készült el. Házaiban villanyvilágítás, állandó hideg-melegvíz szolgáltatás volt.

A Patakmajor vendégő mellett kis halastavat ásnak, a pisztrángokat a vármezei nagy halastavakból hozzák. A turisták könnyűszerrel, olcsón halat foghatnak, amelyet a közeli vendéglőben meg is sütöttek számukra. A kirándulást kedvelők hosszabb, rövidebb gyalogtúrákra indulhattak a Nagycseresznyéshegy, a Mezőhavas (1.777 m) vagy a Bekes jelzett turistaosvényein. Az útvonalak kijelölésében jelentős szerepe volt Török Mihály földrajztanárnak és tanítványainak. Az ösvények mentén az Erdészeti Hivatal 44 asztalt és 88 padot helyeztek el. Rendszeres autóbusz kirándulásokat szerveztek a parajdi sóbányába, Marosvásárhelyre.

Egyre több külföldi turista is érkezik Szováttára, a pincérek számára a román mellett francia majd német nyelvtanfolyamot is beindítanak.

A Minisztertanács 1.763/1967 sz. rendeletével nemcsak engedélyezik hanem támogatják is a magán tulajdonú pihenő és üdülőházak építését, elsősorban az üdülő és kiránduló helyeken. Üdülőházak építésére 160-300 m²-es parcellákat utalnak ki egylakrészes villák építésére. Ha négy lakrészes villát építenek a kiutalt terület 500 m² is lehet. Azonban ez a rendelet nem növelte jelentős mértékben a telepí épületek számát, mert csak kevés kiutalást adtak, azt is elsősorban a korabeli elit (nomenklatúra) számára. A rendszer viszonylagos "liberalizálása", a kissé jobb kereseti lehetőségek, ugyanakkor az egyéni külföldi utazások további korlátozása hirtelen felduzzasztotta a turisták, (ahogy Szováttán nevezték: a vendégek) számát. A turisztikai hivatal megszervezi az elhelyezést a magánházakban is, szerződéseket kötnek a belföldi turisták elszállásolására a nyári szezonban. 1968-ban 181 helyet szerződnek le magánházaknál, később ez a szám nőtt. Növelik a menetrend szerinti járatok számát Marosvásárhely, Segesvár, Szászrégen irányába. Ezeket később a nagybányai, kolozsvári, bákói, karácsonykői (Piatra Neamț)

A kezelőkben nyaranta 20 orvos és 23 asszisztens biztosította az egészségügyi ellátást. Nyaranta nagyszámú idénymunkást alkalmaznak Szovátáról és a környező falvakból, ami viszonylag jó kereseti lehetőséget biztosított.

Nyári idényben "szériánként" 215 gyereket nyaraltatnak, jórészt ingyenesen a pionírtáborokban. A régi líceum épületében 15, az internátusban 50, a telepi villákban 150 helyeztek el.

A Szováta fürdőt uraló négy nagy, modern szálloda az 1970-es években épült az utolsó nagy beruházások idején.

1972-73-ban bontják le az első, a Szováta szálló helyén álló 25, 26 és 47-es villákat összesen 151 ágyhellyel. A szálloda 1974-re készült el, alatta vendéglő és konyha, cukrászda fölötté bár, reprezentatív fogadóterem kapott helyet. Már az átadás évében 3.000 vendéget fogadott, ebből 200 amerikai, ausztriai, finn és izraeli volt. A szálloda 324 férőhelyes egy és kétágyas szobákban, amelyek telefontal, külön erkéllyel és fürdőszobával rendelkeznek. Minden két emeletnek külön szakorvosi rendelője volt. A szállodát fedett folyosó köti össze az új kezelő részleggel, ahol vízgógyászat (hidroterápia), villanykezelés (elektroterápia), fénygyógyászat (fototerápia), hangterápia (sonoterápia), mozgásterápia (kinetoterápia) kezeléseket is végeztek. "Egy emelettel lennebb kapott helyet az iszaprézslég különféle kezelőhelyiségekkel, majd a hidroterápiás részleg a legkülönbözőbb fürdőkkel: fürdőmedence, kádfürdők, pezsgő és szénsavas fürdők, gyógynövényfürdők, gőzfürdő, szauna, ionizációs fürdő, stb. És mindehhez öltözők, tusolók, pihentetők. A fürdőhelyiség padlója csúszásgátló anyagból készült, alulról melegített, tehát fürdés után szárazlábbal lehet végig menni a folyosókon." ⁵⁶ Új Élet. 1975. 3. 12-13. * A kezelő részleg napi 6 órás rendelési idő alatt 800 beteg tudott ellátni.

A Mogyorósi szálló 1975 nyarára készült el 276 férőhellyel, majd 1977 nyarán adják át a 274 férőhelyes Bükk szállót. Mindkettő külön vendéglővel, konyhával és bárral van felszerelve.

Negyediknek és egyben utolsónak 1980-83 között épült fel a Fenyő szálloda, amelyben 178 ágyhely, 212 férőhelyes vendéglő és 260 m²-es uszoda van. A Fenyő szálló felépítésével egyidőben fedett folyosókkal kötik össze a szállodákat és az új kezelőt. Így a betegek rossz időben vagy hidegben is kényelmesen érhetik el a kezelőt vagy melegben térhetnek vissza szállásukra.

Az új szállodák kapacitása és komfortja tovább növelte a külföldi vendégek számát, akiknek legtöbbször a Matkarengas, Neckermann és a Tui utazási irodákkal érkeznek. Legnagyobb számban a Matkarengas iroda finn vendégei érkeznek, csoportonként 98 gyógykezelésre vágyó vendéggel, akik március és október között kéthetente váltják egymást.

Az öket szállító repülőgép 1980-ig Bakóban szállt le majd a marosvásárhelyi repülőtérre, onnan autóbusszon utaztak Szovátiáig.

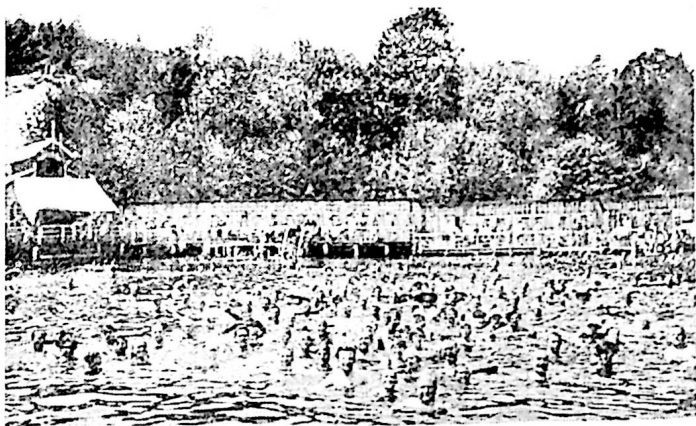
A Koros-Toplica patak medrében 1975-76-ban alakítják ki a mesterséges Ifjúság-tavat, a turisztikai (csónakázó tó) jelentőségén túl célja volt a Medve-tó védelme volt a befolyó vízmennyiség szabályozásával és az iszap leüleptítésével. Hasznosságát az újabb geológiai felmérések megkérdőjelezik, sőt veszélyesnek mondják, ezért nemrég le is csapolták.

1978-ban kezdik építeni a Felső úton a Kisipari Termelő Szövetkezetek (CASCOM) üdülőházát, mellé 39 garzonlakásból álló tömbházat építenek az egyedülálló dolgozók számára. A Patakmajorban a szűrőházon alul még emeletes épületet építenek pinirtábornak. Ugyanakkor leaszfaltozzák a főutakat. Felépítik az új automata telefonközpontot, ami lehetővé teszi az előfizetők többszörösére növelését.

Fürdővárosunkba 1980-ban még 84.374 bel- és külföldi vendég érkezett, 20.000-rel több mint 1978-ban. Szállodákon kívül a vendégeket a még működő 78 villában szállásolták el. Ezenkívül még 250-300 férőhely jut a szerződött magánlakásokban.

A telepi könyvtárban megnyílt a Törpe-mozi, mely nagy népszerűségnek örvendett az üdülő gyerekek körében. A könyvtár nagytermében az előadásokat ismeretterjesztő filmek vetítése követte, amelyeket Szőke András könyvtáros vetített. A filmvetítéseket 1984-ben betiltják egy a budapesti Kossuth rádióban elhangzott interjú nyomán.

De ez már egy újabb korszak kezdetét jelzi a fürdő történetében. Befejeződnek a beruházások. Az egyre szűkülő pénzalapok a telep visszafejlődését eredményezik, amely egyre kopottabb, sötétebb lesz a 80-as években.

Medve-tavi fürdőzők - 1920.